

***ANALIZA SISTEMULUI DE PROTECŢIE A COPIILOR
ÎN SITUAŢII DE RISC ŞI A CELOR RĂMAŞI FĂRĂ
OCROTIRE PĂRINTEASCĂ
(STUDIU)***

Elaborat:

Tatiana Crestenco

Şef, Serviciul protecţia drepturilor copilului

Chişinău, 2013

Cuprins:

- 1. Context**
- 2. Standarde internaționale și naționale privind protecția copilului**
- 3. Sistemul actual de prevenire a separării copilului de familie**
- 4. Formele de protecție a copiilor în situații de risc și cei rămași fără ocrotire părintească**
 - 4.1. Adopția**
 - 4.2. Tutela/curatela**
 - 4.3. Asistența parentală profesionistă**
 - 4.4. Casele de copii de copii de tip familial**
- 5. Activitatea autorităților tutelare de nivelul II**
 - 5.1. Luarea copilului fără decădere din drepturile părintești. Efectele luării copiilor fără decădere din drepturile părintești**
 - 5.2. Decăderea din drepturile părintești. Efectele decăderii din drepturile părintești. Modalitatea de restabilire în drepturile părintești**
 - 5.3. Domiciliul copilului minor**
 - 5.4. Dreptul bunicilor, fraților, surorilor de a comunica cu copilul**
 - 5.5. Stabilirea, contestarea și recunoașterea paternității/maternității**
 - 5.6. Lipsirea/Limitarea capacității de exercițiu a părinților**
 - 5.7. Schimbarea numelui și/sau prenumelui copilului minor**
 - 5.8. Apărarea drepturilor patrimoniale ale copilului**
 - 5.9 Participarea autorității tutelare la examinarea litigiilor privind ieșirea din țară a copilului minor**
 - 5.10 Participarea reprezentantului autorității tutelare în cadrul examinării cauzelor penale cu implicarea minorilor**
 - 5.11 Analiza activității autorităților tutelare în cadrul vizitelor efectuate de specialiștii Serviciului protecția drepturilor copilului a Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova**
- 6. Recomandări**
- 7. Bibliografie**

1. Contextul

Necesitatea realizării unei astfel de analize apare în contextul în care tot mai mulți copii rămân fără ocrotire părintească din cauza migrației părinților la muncă peste hotarele Republicii Moldova, abandonului de familie, al consumului de alcool sau droguri, etc.

Analizând situația mai multor copii în situație de risc și a celor rămași fără ocrotire părintească, am constatat că reprezentanții autorităților întârzie să întreprindă acțiuni corespunzătoare pentru protejarea copiilor sau întreprind acțiuni necorespunzătoare interesului superior al copilului.

Copiii sunt mai vulnerabili decât adulții în fața dificultăților vieții, iar dezvoltarea lor într-un mediu sănătos este esențială pentru viitorul unei societăți. Pentru a-i ajuta este necesar să înțelegem situația de facto, aceasta fiind posibilă prin elaborarea unei investigații care va fi axată pe analiza cadrului normativ, pe date statistice și opinia specialiștilor din domeniu, dar și experiența altor state.

Este de menționat faptul că în ultimii ani Republica Moldova a marcat o evoluție importantă în domeniul protecției drepturilor copilului. Un prim pas a fost ratificarea de către legislativul Republicii Moldova la 12 decembrie 1990 a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989. Acest document este în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993.

Ratificînd acest act internațional, Republica Moldova s-a angajat să protejeze copiii de orice gen de discriminare, să le asigure o bună securitate socială și condiții pentru dezvoltare intelectuală și fizică cât mai completă.

La 28 mai 1999 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărîrea nr. 416 prin care a aprobat Strategia de reformă a sistemului de asistență socială, hotărîre ce a pus bazele unei reforme în domeniul asistenței sociale în special a asistenței sociale a copilului și familiei. Reforma sistemului de asistență socială vizează mai multe obiective, printre care: crearea unui cadru juridic în domeniul asistenței sociale și reforma cadrului administrativ-organizatoric.

O prioritate a reformei cadrului administrativ-organizatoric consta în crearea unui organ central de specialitate (minister, departament) cu sarcini și atribuții în domeniul promovării noii politici de administrare a asistenței sociale. În plan teritorial, politica de asistență socială fiind promovată prin direcțiile de asistență socială realizarea ei fiind efectuată prin oficiile de asistență socială în cooperare cu serviciile specializate ale autorităților publice locale.

Termenul de protecție a copilului este utilizat în diferite moduri de diferite organizații în diverse situații. În forma sa cea mai simplă, protecția copilului se referă la dreptul fiecărui copil de a nu i se face nici un rău. Acest drept se adaugă la

alte drepturi, cum ar fi acela de a beneficia de ceea ce are nevoie pentru a supraviețui, a se dezvolta și a prospera.

Încălcarea drepturilor copilului la protecție, pe lângă faptul că este o încălcare a drepturilor omului, constituie și obstacole uriașe, insuficient recunoscute și aduse la cunoștința organelor competente, în calea supraviețuirii și dezvoltării copilului. Pe de altă parte, acțiunile reușite de protecție sporesc șansele copilului de a crește sănătos fizic și mintal, încrezut și cu respect față de sine.

Neasigurarea unei protecții adecvate pentru copii poate submina însăși dezvoltarea unei țări și aduce cu sine costuri negative care continuă să existe dincolo de copilărie, chiar și în timpul vieții adulte.

Astfel, în scopul monitorizării respectării prevederilor legale din domeniu s-a elaborat o analiză pe țară privind sistemul de protecție a copiilor în situație de risc și a celor rămași fără ocrotire părintească. Prezenta analiză se va axa și pe mecanismele de protecție a copiilor rămași fără ocrotire părintească și a celor orfani, dar și pe activitatea autorității tutelare de nivelul II.

2. Standarde internaționale și naționale privind protecția copilului.

Faptul că toți copiii au drepturi a fost recunoscut în dreptul internațional încă din anul 1924, când Liga Națiunilor a adoptat prima Declarație internațională cu privire la drepturile copilului. Instrumentele ulterioare din domeniul drepturilor omului – atât cele ale Națiunilor Unite, cum ar fi Declarația universală a drepturilor omului din 1948, cât și instrumentele regionale. Aceste drepturi se aplică tuturor, inclusiv copiilor, și au fost dezvoltate ulterior în instrumente cum ar fi Convenția internațională privind drepturile civile și politice din 1966.

Treptat s-a ajuns la un consens internațional cu privire la necesitatea unui nou instrument care să formuleze în mod expres drepturile specifice și speciale ale copiilor. În 1989, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Convenția cu privire la drepturile copilului.

Acest act promovează standardele internaționale privind drepturile copilului în mai multe moduri. Convenția formulează și stabilește caracterul obligatoriu al multora dintre drepturile copilului formulate în instrumentele anterioare. De asemenea, conține noi prevederi privind copiii, de exemplu prevederi cu privire la dreptul la participare, precum și principiul după care, în toate deciziile care îi privesc pe copii, vor trebui să primeze interesele superioare ale acestora.

Recunoașterea dreptului copilului la protecție este recunoscut și într-o serie de alte instrumente, atât ale Națiunilor Unite cât și ale altor organisme internaționale, cum ar fi:

- Carta africană privind drepturilor și bunăstarea copilului a Organizației pentru Unitate Africană din 1990;

- Convenția de la Geneva privind dreptul umanitar internațional din 1949 și Protocoalele Adiționale la acestea din 1977;
- Convenția nr. 138 a Organizației Internaționale a Muncii din 1973;
- Convenția nr. 182 a organizației Internaționale a Muncii din 1999 privind interzicerea și întreprinderea unor acțiuni imediate pentru eliminarea celor mai grave forme de muncă a copilului, etc.

În articolul 1 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului se spune că ”prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă”.

Protecția copilului este strâns legată de toate aspectele care privesc bunăstarea copilului. Aspecte privind protecția apar în legătură cu aproape toate problemele cu care se confruntă copiii în zilele noastre. Nu există nici o problemă care îi privește pe copii care să nu fie legată într-un fel sau altul de protecția copilului.

Cei mai importanți actori din viața oricărui copil sunt adesea, sau ar trebui să fie în cele mai multe cazuri, părinții. Astfel, familia poate fi un actor deosebit de important în funcție de care se poate stabili dacă un copil este sau nu protejat. Pe de altă parte, însă, dată fiind poziția centrală ocupată de familie în viața copilului, ea poate deveni adesea și o sursă de violență, abuz, discriminare și exploatare.

Convenția privind drepturile copilului pune mare accent pe rolul familiei în creșterea copiilor și recunoaște dreptul familiei la protecție și sprijin. Articolul 5 din Convenție stabilește clar răspunderea statului pentru protejarea și respectarea rolului familiei, afirmând următoarele: ”Statele părți vor respecta responsabilitatea, dreptul și obligația pe care le au părinții sau, după caz, membrii familiei lărgite sau a comunității, conform cutumei locale, tutorii sau alte persoane prin lege responsabile pentru copil, de a-i da acestuia, într-un mod care să corespundă dezvoltării capacităților acestuia, orientarea și sfaturile corespunzătoare exercitării drepturilor pe care i le recunoaște prezenta Convenție”.

Conform Convenției, principala responsabilitate pentru creșterea copiilor le revine părinților. În cazul în care părinții nu-și pot crește copiii, statul are datoria de a-i ajuta. În același timp, însă, la articolul 19 se prevede obligația statului de a ”lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv violența sexuală, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentantului sau reprezentanților săi legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat. Aceste măsuri de protecție vor cuprinde, după cum se va conveni, proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale vizând furnizarea de sprijin necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru alte forme de prevenire, ca și pentru identificarea, raportarea, retrimiterarea, anchetarea, tratarea și urmărirea penală pentru cazurile de rele

tratamente - descrise mai sus - aplicate copilului și vor cuprinde, de asemenea, după cum se va stabili, proceduri de intervenție judiciară”.

În cazuri extreme, această obligație a statului ar putea chiar presupune separarea copilului de familie. Nu va trebui să se recurgă la separare decât ca măsură extremă, după cum se afirmă clar la articolul 9 al Convenției: ”Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului. O decizie în acest sens poate să fie necesară în anumite cazuri particulare, de exemplu atunci când părinții maltratează sau neglijează copiii sau când părinții trăiesc separat și când urmează să se ia o hotărâre cu privire la locul de reședință al copilului”.

Articolul 20 al Convenției garantează protecția copiilor fără familie, ”Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de mediul său familial, sau care, în propriul său interes, nu poate fi lăsat în acest mediu, are dreptul la protecție și ajutor special din partea statului. Statele părți vor prevedea pentru acest copil o ocrotire alternativă în conformitate cu legislația lor națională. O astfel de ocrotire poate include, între altele, plasarea într-o familie, ”Kafala” din legea islamică, adopțiunea sau, dacă este necesar, plasarea în instituții adecvate îngrijirii copiilor. În alegerea uneia din aceste soluții este necesar să se țină seama în mod corespunzător de necesitatea unei anumite continuități în educarea copilului, ca și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică”.

Constituția Republicii Moldova în prevederile art. 48 menționează despre îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, art. 50 garantează protecția copiilor orfani și a celor lipsiți de ocrotirea părinților, iar această obligație îi revine statului. Totodată, copiii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor.

Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994 stabilește statutul copilului ca subiect independent și prevede asigurarea sănătății lui fizice și spirituale. Un capitol întreg al acestei legi este adresat copilului în condiții nefavorabile și extreme¹. Prin prisma prevederilor acestei legi copii lipsiți de mediul familial sau cei orfani se bucură de protecție și ajutor special din partea statului.

În art. 53 din Codul familiei se regăsește dreptul copilului de a fi protejat, astfel, copilului i se garantează apărarea drepturilor și intereselor sale legitime. Apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului se asigură de părinți sau

¹ Articolul 22. Ocrotirea copiilor orfani și a copiilor rămași fără îngrijire părintească
Articolul 23. Întreținerea copiilor în instituții de stat pentru copii
Articolul 24. Drepturile copiilor invalizi și copiilor cu handicap fizic sau mental
Articolul 25. Drepturile copiilor aflați în situații excepționale
Articolul 29. Ocrotirea drepturilor copilului în instituțiile educative speciale

persoanele care îi înlocuiesc, iar în cazurile prevăzute de lege – de procuror, autoritatea tutelară sau de alte organe abilitate.

Totodată, art. 112 CF stipulează că apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copiilor se pune pe seama autorității tutelare în cazurile de deces al părinților, de decădere a lor din drepturile părintești, de abandon, de declarare a părinților ca fiind incapabili, de boală sau absență îndelungată, de eschivare de la educația copiilor, de la apărarea drepturilor și intereselor lor legitime, inclusiv în cazul refuzului părinților de a-și lua copiii din instituțiile educative, curative sau din alte instituții în care se află aceștia, precum și în alte cazuri de lipsă a grijii părintești.

În art. 115 din Codul Familiei sînt stabilite formele de protecție a copiilor rămași fără ocrotire părintească, și anume: autoritatea tutelară asigură menținerea sau reintegrarea copilului rămas fără ocrotire părintească: a) în familia biologică – familie în care s-a născut; b) în familia extinsă – rudele lui de pînă la gradul IV inclusiv (în cazul cînd nu este posibil plasamentul în familia biologică). În cazul imposibilității de aplicare a măsurilor menționate supra, copilul rămas fără ocrotire părintească va beneficia de următoarele forme de protecție, acordîndu-se prioritate formelor de protecție de tip familial față de cele rezidențiale: a) adopția; b) tutela (curatela); c) asistența parentală profesionistă; d) plasamentul în casa de copii de tip familial; e) plasamentul în instituția rezidențială de orice tip; f) alte forme de protecție, în condițiile legii.

La data de 14 iunie 2013 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Respectiva lege stabilește procedurile de identificare, evaluare, asistență, referire, monitorizare și evidență a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, precum și autoritățile și structurile responsabile de aplicarea procedurilor respective. Legea amintită va intra în vigoare la 01 ianuarie 2014, iar capitolul 17 din Codul Familiei² va fi abrogat odată cu intrarea în vigoare a legii. Legea nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți (în vigoare de la 1 ianuarie 2014) prevede:

- reglementarea atribuțiilor și responsabilităților autorităților tutelare locale și a structurilor teritoriale de asistență socială cu privire la procedurile de identificare, evaluare, asistență, referire, monitorizare și evidență a copiilor în situație de risc;
- stabilirea procedurii de autosesizare și înregistrare a sesizărilor despre copiii aflați în situație de risc;
- uniformizarea la nivel național a procedurilor de evaluare și evidență a copiilor în situație de risc;

² Capitolul 17 Codul Familiei – ”Depistarea, evidența și protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească”

- determinarea obligativității cooperării în domeniul protecției copilului a autorităților tutelare locale și teritoriale din diferite unități administrativ – teritoriale;

- definirea un șir de noțiuni principale utilizate în sistemul de protecție a copilului, care pînă la moment erau utilizate cu semnificație diferită, dintre care noțiunile de: *copil în situație de risc*, copil separat de părinți, copil abandonat, *abuz, neglijare*, etc.

3. Sistemul actual de prevenire a separării copilului de familie

Sistemul de prevenire a separării copilului de familie este format din mai multe elemente care conlucrează între ele. Elementele acestui sistem sunt:

1. Direcția de asistență socială și protecție a familiei (în mun. Chișinău Direcția pentru protecția copiilor). Direcția de asistență socială și protecție a familiei, (în continuare DASPF) este o structură constituită în cadrul autorității publice locale de nivelul al doilea care asigură aplicarea legislației privind protecția socială a copilului și familiei. Această responsabilitate se realizează prin exercitarea funcției de Autoritate tutelară.

Conform Codului Familiei, Autoritatea tutelară este responsabilă de „depistarea copiilor rămași fără ocrotire părintească, evidența acestora și, în fiecare caz aparte, în dependență de circumstanțele concrete, alegerea formei adecvate de protecție a copiilor”.

O parte din angajații DASPF au atribuții de serviciu legate direct de protecția socială a copilului. Aceste atribuții sunt repartizate între angajații DASPF în felul următor:

La nivelul serviciilor sociale primare:

- Asistentul social comunitar este responsabil de identificarea copiilor aflați în dificultate în raza localității pe care o deservește, efectuarea evaluării inițiale și susținerea familiei prin prestarea serviciului de asistență socială comunitară. Dacă situația copilului indică motive de îngrijorare, asistentul social comunitar referă cazul spre servicii sociale specializate. Pentru a realiza aceste responsabilități asistentul social comunitar trebuie să aibă formate competențe profesionale de identificare a copiilor aflați în dificultate și de evaluare a riscurilor pentru copil pentru a nu-i scăpa din vizorul asistenței sociale.

După ce forma de protecție a copilului aflat în dificultate este stabilită, asistentul social comunitar susține specialistul în protecția drepturilor copilului și specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc în monitorizarea cazurilor copiilor plasați în serviciul de asistență parentală profesionist, serviciul casei de tip familie, tutelă/curatelă din raza comunității pe care o deservește. În

afară de aceasta, asistentul social comunitar realizează monitorizarea post-intervenție a copiilor reintegrați în comunitate din instituțiile de tip rezidențial.

- Asistentul social supervisor este responsabil de susținerea asistentului social comunitar în prestarea serviciului necesar copiilor aflați în dificultate. În colaborare cu asistentul social comunitar, el decide referirea cazurilor complexe spre servicii sociale specializate.

- Șeful secției serviciului de asistență socială comunitară este responsabil de referirea cazului copilului aflat în dificultate spre servicii sociale specializate și evidența lor. El asigură suportul necesar asistentului social comunitar și asistentului social supervisor pentru exercitarea atribuțiilor funcționale.

La nivelul serviciilor specializate:

- Specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc se implică în soluționarea cazurilor referite de la nivel de comunitate, care necesită intervenție complexă, dar nu prevede separarea copilului de familie și comunitate. El poartă responsabilitatea pentru realizarea evaluării complexe, elaborării și implementării planului individualizat de asistență a copilului. Aceste acțiuni se realizează cu contribuția asistentului social comunitar. Planul individualizat de asistență poate prevedea prestarea serviciilor sociale specializate de susținere a familiilor cu copii aflați în dificultate: servicii de zi, consiliere și informare.

- Specialistul în protecția drepturilor copilului se implică în soluționarea cazurilor copiilor referiți de la comunitate, care sunt susceptibili de a fi separați de familia lor biologică. El este responsabil de efectuarea evaluării complexe, elaborării și implementării planului individualizat de asistență. Aceste acțiuni pot fi realizate cu participarea asistentului social comunitar. Planul individualizat de asistență poate prevedea separarea copilului de familie. În asemenea situații, cazul va fi referit spre examinare Comisei pentru protecția drepturilor copilului aflat în dificultate pentru avizarea propunerii de separare a copilului de familie.

- Șeful DASPF, ca reprezentant superior al Autorității tutelare în unitatea administrativ-teritorial de nivelul al doilea, poartă responsabilitatea finală pentru „alegerea formei adecvate de protecție a copiilor, asigurând condițiile necesare” pentru creșterea și dezvoltarea copilului.

Așa dar, rolul DASPF, ca element al sistemului de prevenire a separării copilului de familie, constă în identificarea copiilor aflați în dificultate, evaluarea situației lor, determinarea formei optime de îngrijire și monitorizarea situației lor.

2. Serviciile sociale adresate familiilor și copiilor aflați în dificultate. Serviciile sociale adresate familiilor și copiilor aflați în dificultate sunt prestate de DASPF precum și de organizațiile ne-guvernamentale și cele private. Serviciile sociale care se încadrează în sistemul de prevenire a separării copilului de familie

sunt serviciile de susținere a integrității familiei și serviciile alternative la formele instituționale de îngrijire a copilului. Printre aceste servicii se înscriu:

- *Serviciile sociale primare* prestate la nivel de comunitate: serviciul de asistență Socială comunitară, care prevede identificarea copiilor aflați în dificultate, evaluarea situației copiilor și a familiei lor, informarea, consultarea, consolidarea capacităților familiei, suport în accesarea prestațiilor sociale, serviciilor medicale, educaționale și serviciul de alimentare în cadrul cantinelor de ajutor social.

- *Serviciile sociale specializate* prestate de specialiștii la nivel de raion: serviciile de asistență parentală profesionistă, serviciile casei de copii de tip familie, forma de protecție tutela/curatela, serviciile centrelor de zi (reabilitare, consiliere, kineto-terapie, logopedie, dezvoltarea abilităților de auto-deservire și de viață independentă, ergoterapie, etc.).

Rolul serviciilor sociale, care se încadrează în sistemul de prevenire a separării copilului de familie, constă în asigurarea copilului aflat în dificultate cu mediu un familial adecvat pentru buna creștere și dezvoltare.

3. Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate. Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate (în continuare - Comisie) este un organ instituit în cadrul autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea abilitat cu analiza situației copilului și eliberarea avizului de recomandare pentru aprobarea măsurilor de protecție a copilului aflat în dificultate și monitorizarea acestora. Comisia are un caracter independent deoarece nu întrunește în componența sa reprezentanți ai DASPF și ai Direcției generale învățământ, tineret și sport. În acest fel se asigură imparțialitatea în luarea deciziilor. Comisia examinează evaluarea complexă a copilului aflat în dificultate, în baza căreia face recomandări privind forma optimală de îngrijire a acestuia. În cadrul Comisiei sunt propuse pentru audiență doar cazurile pentru care se recomandă plasarea copilului în afara mediului familial, cazurile pentru care „un asemenea plasament este necesar pentru a proteja copilul de daune considerabile care aduc prejudiciu vieții și sănătății lui”. În situațiile în care Comisia este ferm convinsă că nu are o altă opțiune disponibilă pentru copil, ea eliberează avizul de recomandare a plasării copilului în servicii de tip rezidențial.

În situațiile în care este posibilă plasarea copilului în serviciile de tip familial, Comisia va respinge opțiunea de plasare a copilului în serviciul de tip rezidențial și va recomanda plasarea lui în unul din aceste servicii: tutela/curatela, serviciul asistență parentală profesionistă, casa de copii de tip familie.

Astfel Comisia, ca element al sistemului de prevenire a separării copilului de familie, realizează un rol de susținere a autorității tutelare în procesul de luare a deciziei referitor la forma optimală de protecție a copilului aflat în dificultate.

Sistemul informațional (baza de date, documentația, rapoartele, etc.) reprezintă un element de legătură și coordonare între elementele sistemului de prevenire a separării copilului de familie. Acesta asigură procesul de evidență și monitorizare a situației copilului plasat în serviciile sociale. În baza datelor din sistemul informațional se formulează concluziile privind problemele sociale existente la nivel de raion, ponderea copiilor aflați în îngrijire rezidențială, capacitatea serviciilor sociale existente de a face față problemelor copiilor aflați în dificultate, necesitatea consolidării serviciilor existente și dezvoltarea serviciilor noi.

Ca element al sistemului de prevenire a separării copilului de familie, sistemului informațional, contribuie la evidența și monitorizarea situației copilului aflat în dificultate.

Pentru asigurarea eficienței sistemului de prevenire a separării copilului de familie este importantă crearea și buna funcționare a tuturor elementelor sistemului și respectarea principiilor pe care se bazează protecția socială a copilului și familiei.

Principiile de funcționare ale sistemului de prevenire a separării copilului de familie:

Principiul abordării multe-disciplinare: fiecare caz este examinat comprehensiv din toate punctele de vedere legate de viața și dezvoltarea copilului aflat în dificultate cu implicarea tuturor specialiștilor relevanți;

Principiul participativ: în fiecare caz decizia privind forma de protecție pentru copilul aflat în dificultate este luat de comun acord cu copilul, familia, reprezentantul legal al copilului și comunitatea;

Principiul confidențialității: informația privind copilul aflat în dificultate se păstrează cu confidențialitate și se comunică altor persoane doar cu acordul prealabil al copilului, al reprezentantului legal al acestuia sau familiei. În cazul în care situația copilului prezintă pericol pentru viața și sănătatea acestuia, asistentul social este obligat să informeze organele de resort despre situația copilului;

Procedura de lucru în cadrul sistemului de prevenire a separării copilului de familie.

Procedura de lucru în cadrul sistemului de prevenire a separării copilului de familie comportă un caracter complex. Ea prevede interacțiunea dintre diferite elemente ale sistemului și constă din câteva etape majore de lucru:

- I. Etapa de susținere a copilului și familiei aflate în dificultate
- II. Etapa de luare a deciziei privind separarea copilului de familie
- III. Etapa de monitorizare a situației copilului după separarea lui de familie
- I. Etapa de susținere a copilului și familiei aflate în dificultate

- Identificarea cazurilor copiilor aflați în dificultate este o activitate realizată de către asistentul social comunitar prin interacțiune activă cu membrii comunității și cu instituțiile din comunitate: primăria, școala, grădinița, poliția, medicul de familie, ONG-le active în domeniul asistenței sociale, etc. Identificarea este urmat de evaluarea inițială a copilului.

- Evaluarea inițială a copilului aflat în dificultate și a situației lui este realizată de către asistentul social comunitar. Evaluarea inițială este o investigație de o sigură dată, realizată în urma vizitei la domiciliu a copilului. În baza informațiilor culese asistentul social comunitar întocmește raportul de evaluare inițial (ancheta socială). Dacă în rezultatul evaluării se depistează că este pusă în pericol viața sau sănătatea copilului, deschiderea cazului poate începe imediat cu asistența de urgență oferită în comunitate sau nivel de raion. Asistența de urgență poate să prevadă găzduirea și alimentarea copilului sau acordarea serviciilor medicale de urgență, intervenții în stoparea traficului, abuzului, neglijării copilului. După prestarea serviciilor de urgență cazul este supus evaluării inițiale. În acest context asistentul social comunitar trebuie să dispună de bune competențe de evaluare, în special în cazurile de abuz familial, când părintele ascunde acest fapt, precum și în cazurile când părintele este acuzat pe nedrept de rele tratamente.

La această etapă asistentul social comunitar în colaborare cu asistentul social supervisor trebuie să decidă modalitatea de susținere a copilului aflat în dificultate. El poate iniția evaluarea complexă a copilului și familiei lui. În baza evaluării se elaborează planul individualizat de asistență. Planul individualizat de asistență poate prevedea acțiuni de susținere în cadrul serviciului de asistență socială comunitară, serviciilor de zi, alimentarea în cadrul cantinei de ajutor social, servicii de consiliere și suport reciproc pentru părinții copiilor aflați în dificultate. În asemenea situații manager de caz este asistentul social comunitar. În procesul de implementare a planului individualizat de asistență, unele servicii pot fi prestate de specialiștii din cadrul DASPF sau din cadrul instituțiilor/organizațiilor prestatoare de servicii sociale.

Cazurile mai complexe, care reprezintă motiv de îngrijorare, când este prejudiciată viața și sănătatea copilului și nu există resurse disponibile la nivel de comunitate, sunt înaintate pentru referire spre serviciile sociale specializate de la nivel de raion.

Referirea cazului spre serviciile sociale specializate se face prin intermediul asistentului social supervisor și șeful serviciului de asistență socială comunitară. Șeful serviciului de asistență socială comunitară înregistrează cazul în registrul de referire.

Cazul care nu este susceptibil de separare a copilului de familiei, dar necesită intervenție specializată, este înaintat specialistului în problemele familiilor cu copii

în situație de risc. Cazul care este susceptibil de separare a copilului de familie este înaintat specialistului în protecția drepturilor copilului. În ambele situații specialiștii devin manageri de caz.

- Evaluarea complexă a copilului aflat în dificultate și a situației lui este o investigație și analiză amănunțită, pe care o realizează managerul de caz cu implicarea specialiștilor relevanți. În procesul de evaluare complexă poate fi implicat asistentul social comunitar. Evaluarea complexă se realizează prin interacțiunea cu copilul, familia lui, rețeaua lui socială și instituțiile relevante.

- Planul individualizat de asistență a copilului se întocmește în baza evaluării complexe a copilului. Obiectivele planului individualizat de asistență a copilului se stabilesc numai după consultarea obligatorie a copilului, părinților și a membrilor familiei extinse care pot fi identificați. La întocmirea planului individualizat de asistență se acordă prioritate posibilităților de soluționare a situației copilului în ordinea în care urmează:

1. Acordarea sprijinului necesar familiei pentru menținerea copilului în familia biologică și prestarea, după caz a următoarelor servicii:

- serviciul de asistență socială comunitară,
- serviciile centrului de zi,
- serviciul de alimentare în cantinele de ajutor social,

2. Plasarea copilului în familia extinsă sau la prietenii de familie:

- forma de protecție tutelă/curatelă;

3. Plasarea copilului într-un serviciu de tip familial:

- serviciul de asistență parentală profesionistă,
- serviciul casei de copii de tip familie;

4. Plasarea copilului în unul din serviciile de tip rezidențial:

- Centre de plasament temporar (pentru copii străzii, pentru copii rămași fără îngrijire părintească, pentru copii cu dizabilități, pentru copii în situație de risc);
- Gimnazii de tip internat, case de copii, școli internat auxiliare (pentru copii rămași fără îngrijire părintească, pentru copii cu dizabilități mintale severe, pentru copii cu deficiențe fizice și senzoriale) în cazul în care S/DASPF ajunge la concluzia că copilul trebuie plasat în serviciul de tip rezidențial, atunci aceasta certifică în scris motivele propunerii plasamentului.

Concluzia poate fi legată de imposibilitatea menținerii copilului în familia biologică sau imposibilitatea plasării în familia extinsă sau a prietenilor; incapacitatea sau inexistența serviciilor de tip familial.

4. Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate: instituire, modul de activitate, sarcinile comisiei. Instituirea Comisiei se realizează de către Consiliul raional. În acest proces Consiliul raional este susținut de S/DASPF. Instituirea Comisiei se face în câteva etape: recrutarea membrilor, aprobarea componenței Comisiei și instruirea membrilor Comisiei.

Pentru recrutarea membrilor Comisiei, Consiliul raional face publică această activitate prin plasarea în mass media locală a anunțului cu privire la crearea Comisiei. Membrii Comisiei pot fi persoane recomandate din partea Consiliului raional, Consiliile locale, precum și din partea instituțiilor relevante (instituțiile de învățământ, Judecătoria, Comisariatul de Poliție, instituțiile medicale, ONG-le active în domeniul social, etc.).

Membri Comisiei pot fi persoane cu o experiență de cel puțin cinci ani în domeniul lucrului cu copiii. Persoanele recomandate sau cele care solicită de sine stătător postul de membru al Comisiei vor prezenta la Consiliul raional CV-ul. În urma preselecției, Consiliul raional organizează un interviu pentru a identifica competențele și calitățile persoanei precum și dorința acesteia de a participa la această activitate socială. În final Consiliul raional emite decizia de instituire a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate și convoacă prima ședință de ordin organizatoric. La prima ședință a Comisiei se alege președintele și secretarul Comisiei și se stabilește planul de lucru.

Componența Comisiei este următoarea:

- 2 membri numiți de către Consiliul raional, reprezentanți din partea Consiliului, care nu sunt angajații S/DASPF sau a Direcției generale educație, tineret și sport;

- 2 membri specialiști de profil (ex.: psiholog, psihiatru, medic sau pedagog);

- 2 membri delegai din partea ONG-ilor care activează în domeniul social. În cazul când în localitate nu sunt ONG-uri, atunci trebuie să fie numiți alți 2 membri independenți;

- 2 membri independenți, care se bucură de autoritate în comunitate, potrivite pentru activitatea de promovare a drepturilor copiilor (alese în bază de concurs).

Astfel, Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate este constituită din 8 membri, dintre care unul este ales în funcția de secretar responsabil. Secretarul responsabil nu are dreptul de vot.

Modul de activitate al Comisiei este descris în Regulamentul cadru de activitate a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate³. Conform acestui regulament, Comisia se întrunește lunar în ședințe ordinare și, ori de câte ori este nevoie, în ședințe extraordinare. Ședința Comisiei poate fi petrecută în prezența a cel puțin 5 membri.

Ședința Comisiei este condusă de președintele acesteia, iar în absența sa de către o altă persoană aleasă în unanimitate.

Convocarea ședințelor se face de către secretarul responsabil al Comisiei la sesizarea specialistului în protecția drepturilor copilului. Ședința Comisiei are loc

³ Hotărârea Guvernului nr. 1177 din 31 octombrie 2007 cu privire la instituirea copilului aflat în dificultate și aprobarea Regulamentului-cadru de activitate a acesteia

nu mai târziu de 10 zile calendaristice din momentul sesizării. Toți membrii Comisiei primesc în prealabil setul necesar de materiale privind cazul care urmează a fi discutat în ședință.

Ședințele Comisiei nu sunt publice, însă Comisia poate admite la ședință și alte persoane, dacă consideră că prezența lor este utilă. În calitate de invitați permanenți sunt specialistul în protecția drepturilor copilului, specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc, Șeful S/DASPF. La ședința Comisiei pot fi invitate următoarele persoane/specialiști: specialiștii din cadrul S/DASPF, Direcției generale învățământ, tineret, și sport, cadrele didactice din instituțiile de învățământ, lucrătorul medical, asistentul social comunitar din localitatea în care domiciliază copilul, reprezentantul autorității unității administrativ-teritoriale în care domiciliază copilul, precum și însuși copilul și părinții lui sau reprezentantul lui legal.

Ședințele Comisiei au loc în spații special alese pentru a asigura confidențialitatea datelor și a informațiilor referitoare la copil, pentru a proteja persoanele în grija cărora este plasat copilul sau a asistenților parentali profesioniști precum și pentru a crea o atmosferă favorabilă pentru dezbaterile din ședința Comisiei.

Sarcina principală realizată de Comisie constă în examinarea celor mai complexe cazuri ale copiilor aflați în dificultate care prevăd separarea lor de familie și plasarea în servicii de tip rezidențial.

Alte responsabilități cu care este abilitat Comisia sunt:

1. Implicarea în procesul decizional din cadrul serviciului de asistență parentală profesionistă:

- aprobarea asistenților parentali profesioniști;
- potrivirea provizorie a copilului cu asistenții parentali profesioniști;
- revizuirea anual a competențelor profesionale ale asistenților parentali profesioniști.

2. Monitorizarea soluționării plîngerilor.

3. Raportarea organelor superioare:

- prezentarea rapoartelor la Consiliul raional;
- prezentarea rapoartelor la MMPSF, Direcției protecție a familiei și copilului.

Responsabilitățile Comisiei referitor la serviciul de asistență parentală profesionistă și procedurile de lucru sunt reflectate în Regulamentul cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă⁴.

- Aprobarea asistenților parentali profesioniști. Solicitanții la postul de asistență parentală profesionistă sunt recrutați, evaluați și instruiți de S/DASPF sau altă organizație prestatoare de servicii de asistență parentală profesionistă (în

⁴ Hotărîrea Guvernului nr. 1361 din 07 decembrie 2007 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă

caz cînd acest serviciu este prestat de altă organizație decît de S/DASPF). Rapoartele de evaluare a solicitanților sunt înaintate secretarului Comisiei pentru distribuire cu 10 zile înainte de ședința de examinare. Membrii Comisiei pot contacta specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc, care a instrumentat cazul, înainte de ședință pentru a adresa întrebări sau pentru a clarifica detalii. La ședința Comisiei cazul este prezentat de specialistul responsabil care a evaluat solicitantul, se face prezentarea solicitantului la funcția de asistent parental profesionist și se discută candidatura lui.

După aceasta se ia decizia de aprobare sau respingere a cererii. Decizia Comisiei este prezentată în scris DASPF, prestatorului de servicii de asistență parentală profesionistă, asistentului parental profesionist aprobat. Asistentul parental profesionist este înregistrat la DASPF. Odată cu emiterea avizului de aprobare, Comisia introduce în registrul asistenților parentali profesioniști următoarele date: numărul, vîrsta și sexul copiilor plasați precum și tipul și perioada plasamentului.

- Potrivirea provizorie a copilului cu asistenții parentali profesioniști. Copilul care a fost evaluat și recomandat pentru plasarea în serviciul de asistență parentală profesionistă, trebuie să fie potrivit (verificată compatibilitatea dintre copil și adult) cu asistentul parental profesionist. Specialistul în protecția drepturilor copilului prezintă informația privind situația și necesitățile copilului, iar specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc prezintă abilitățile și competențele asistentului parental profesionist. Comisia are rolul de potrivire provizorie a necesităților copilului cu aptitudinile și competențele asistentului parental profesionist. Acest lucru este necesar pentru a satisface cît mai bine necesitățile individuale ale copilului.

- Revizuirea anuală a competențelor profesionale ale asistenților parentali profesioniști este o procedură efectuată anual de către Comisie. Revizuirea anuală urmărește sporirea gradului de competență și abilitate profesională a asistentului parental profesionist, precum și asigurarea unei îngrijiri adecvate pentru copilul aflat în plasament. Raportul de evaluare poate conține una dintre următoarele recomandări:

a) persoana corespunde în continuare cerințelor pentru a activa în calitate de asistent parental profesionist, termenele și condițiile aprobării sale rămînd neschimbate;

b) persoana corespunde în continuare cerințelor pentru a activa în calitate de asistent parental profesionist, termenele și condițiile aprobării sale urmînd să fie revizuite, cu specificarea motivelor unei asemenea concluzii, precum și a noilor recomandări;

c) persoana nu mai corespunde cerințelor pentru a activa în calitate de asistent parental profesionist și nu este reaprobat.

Comisia are responsabilitatea de a decide cu privire la corespunderea asistentului parental profesionist cu cerințele postului și tipurile de plasament care pot fi oferite de acesta.

- Comisiei îi revine, de asemenea, misiunea de monitorizare a soluționării plîngerilor parvenite de la copii plasați în servicii sociale și de la alte persoane cu referire la copilul aflat în îngrijire. Regulamentul prevede pentru toți membrii Comisiei acces la orice tip de servicii de îngrijire pentru copii, posibilitatea de a face vizite la serviciile sociale adresate copiilor și recepționarea plîngerilor, atât în formă verbală, cât și în formă scrisă, în timpul vizitelor. Comisia, de asemenea, poate primi plîngeri la sediul său, expediindu-le spre investigare și examinare autorității tutelare. În caz de conflict de interese, Comisia are dreptul de a examina plîngerea în mod autonom. După examinarea plîngerii, Comisia împreună cu Autoritatea tutelară prezintă copilului și altor părți interesate rezultatele investigațiilor și recomandările făcute pentru redresarea situației.

- Comisia are responsabilitatea de a prezenta Consiliului raional rapoarte trimestriale de activitate. Aceste rapoarte trebuie să includă sinteza lucrului efectuat de Comisie cu specificarea celor mai frecvente probleme sociale, localităților cu cei mai mulți copii identificați în stare de dificultate, concluziilor cu privire la capacitatea de satisfacere a necesităților copiilor în dificultate de către serviciile existente, sugestiilor privind necesitățile de dezvoltare a noilor servicii de protecție a copilului sau de consolidare a celor existente.

De asemenea, Comisia are responsabilitatea de a prezenta rapoarte anuale MMPSF, Direcției de asistență socială și protecție a familie. Aceste rapoarte trebuie să reflecte rezultatele lucrului efectuat, gradul de instituționalizare a copiilor aflați în dificultate și recomandările cu privire la dezvoltarea serviciilor sociale adresate familiilor cu copii.

4. Formele de protecție a copiilor în situații de risc și cei rămași fără ocrotire părintească

În timp ce copiii au dreptul de a fi îngrijiți de părinți sau de familie, copiii care nu mai au familie, care au fost separați de familie, sau a căror familie le poate pune serios în pericol sănătatea și dezvoltarea au dreptul la îngrijire alternativă. La articolul 20 al Convenției cu privire la drepturile copilului sunt menționate patru forme de protecție alternativă:

- Plasamentul familial,
- Kafala,
- Adopția,
- Plasarea în instituții rezidențiale.

Totodată, statul nu are obligația de a asigura toate cele patru forme de îngrijire, obligația statului constă în asigurarea unei forme adecvate de îngrijire pentru toți copiii care au nevoie de aceasta. Este acceptat faptul că există trei principii care trebuie să stea la baza deciziilor privind asigurarea unei îngrijiri alternative pe termen lung pentru copii, odată ce s-a demonstrat necesitatea unei astfel de îngrijiri:

- Soluțiile de tip familial sunt o prioritate plasamentului instituțional,
- Soluțiile permanente sunt o prioritate soluțiilor temporare,
- Soluțiile la nivel național sunt preferabile soluțiilor care implică și o altă țară.

Formele de protecție alternativă depind în mare măsură de factorii culturali ai statului. Așa cum ”plasamentul instituțional” poate însemna lucruri diferite în societăți diferite așa și noțiunea de adopție este înțeleasă diferit în diferite culturi.

Plasamentul familial constituie plasarea unui copil care a fost separat de familie sau care nu poate fi lăsat împreună cu familia, în îngrijirea unei alte familii sau persoane. Spre deosebire de adopție, plasamentul este considerat un aranjament temporar la care se recurge atît timp cît familia copilului încearcă să rezolve problema care o împiedică să asigure o îngrijire corespunzătoare copilului, sau cît timp se caută o soluție de plasare permanentă.

În practică acest tip de plasament poate deveni un aranjament pentru copil pe termen lung. În articolul 115 din Codul familiei al Republicii Moldova sînt menționate formele de protecție a copiilor rămași fără ocrotire părintească, și anume:

- a) Adopția,
- b) Tutela/Curatela,
- c) Asistența parentală profesionistă,
- d) Plasamentul în casa de copii de tip familial,
- e) Plasamentul în instituția rezidențială de orice tip,
- f) Alte forme de protecție în condițiile legii.

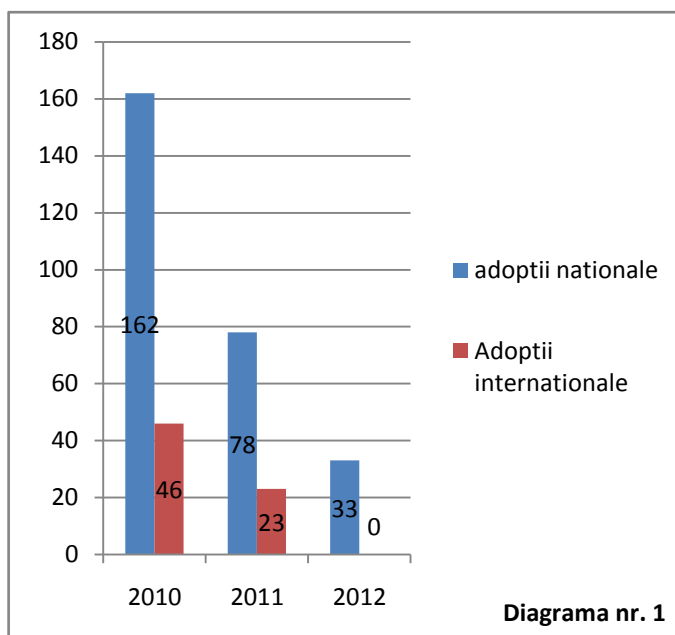
4.1. Adopția este una dintre formele prioritare de protecție a copilului rămas fără ocrotire părintească⁵. Această formă specială de protecție, aplicată în interesul superior al copilului, prin care se stabilește filiația între copilul adoptat și adoptator, precum și legăturile de rudenie între copilul adoptat și rudele adoptatorului⁶.

Conform datelor oficiale oferite de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei numărul adopțiilor naționale cât și internaționale este în descreștere (Diagrama nr. 1).

În cadrul întâlnirilor petrecute cu autoritățile administrației publice locale⁷ a fost abordat și aspectul privind implementarea Legii privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 26.05.2010. Atât în cadrul discuțiilor nominalizate cât și din informațiile solicitate de la autoritățile tutelare⁸, s-a constatat că implementarea Legii numite *supra* decurge anevoios, cu un șir de impedimente, și anume:

- **Lipsa psihologilor** - conform prevederilor legale⁹ solicitanții pentru adopție urmează a fi evaluați prin prisma capacităților morale și aptitudinilor de a adopta unul sau mai mulți copii, iar în organigrama structurilor teritoriale de asistență socială nu sunt prevăzute unitățile de psiholog;

- **Expertizarea psihologică este realizată defectuos** - întru îndeplinirea prevederilor legale specialistul principal din cadrul autorității tutelare teritoriale este nevoit să apeleze la psihologi din alte instituții care nu cunosc aspectele specifice domeniului adopției. De asemenea, evaluarea psiho-socială trebuie să fie efectuată de către psiholog prin cel puțin 3 ședințe cu solicitanții pentru adopții, dintre care cel puțin una la domiciliul acestora, iar celelalte la biroul psihologului,

⁵ Art. 115 din Codul Familiei Republicii Moldova.

⁶ Art. 2 al Legii privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 28.05.2010.

⁷ Ne referim la întrunirile pe care le-a avut avocatul parlamentar cu reprezentanții APL din Drochia, Rîșcani, Căușeni și Cantemir.

⁸ Informația referitor la procedura de implementare a Legii privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 26.05.2010 a fost colectată din 36 unități administrativ - teritoriale.

⁹ art. 16 și 17 din Legea privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 26.05.2010.

sediul autorității teritoriale sau în alt spațiu amenajat corespunzător pentru asigurarea intimității conversațiilor și confidențialității datelor¹⁰;

- ***Durata birocratizată a procesului*** - în legislația de domeniu nu este stabilit un termen concret pentru executarea etapelor procedurii de adopție, uneori procedura de adopție ajunge să dureze pînă la doi ani¹¹;

- ***Lipsa cadrului normativ privind contraindicațiile medicale pentru persoanele care intenționează să adopte copii*** - potrivit prevederilor cadrului legislativ¹², nu pot adopta copii persoanele care suferă de boli psihice și de alte maladii ce fac imposibilă îndeplinirea drepturilor și a obligațiilor

părintești. Deși, art. 58, alin. (3), lit. a) și b) din Legea privind regimul juridic al adopției prevede că Guvernul, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a Legii privind regimul juridic al adopției, va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în concordanță cu prezenta lege, la moment nu există o listă aprobată de către Guvern care să conțină lista contraindicațiilor medicale pentru persoanele care intenționează să adopte copii.

Anterior lista contraindicațiilor medicale era prevăzută în Ordinul comun nr. 113 din 11 aprilie 1994 al Ministerului Științei și Învățămîntului, nr. 64 din 05 aprilie 1994 al Ministerului Sănătății și nr. 47 din 11 aprilie 1994 al Ministerului Justiției. Prin adoptarea noilor reglementări în domeniul adopției, Ordinul comun menționat a căzut în desuetudine și a devenit caduc¹³.

Deși statul și societatea civilă conștientizează valoarea adopției ca formă de protecție a copiilor rămași fără îngrijire părintească și apreciază efortul familiilor adoptive, psihologii care au realizat studiu referitor la necesitățile psihosociale ale familiei adoptive consideră că părinților adoptatori li se acordă puțină atenție și susținere, în oferirea de suport informațional și asistență psihosocială după încheierea procedurii de adopție.

Respectivul studiu a scos în evidență necesitățile familiei adoptive, pentru a oferi o bază științifică și suport informațional, dar și pentru a argumenta conținutul unor programe de asistență psihosocială și psihopedagogică a familiei adoptive

“Ne-au spus că poate fi un an și doi și este foarte mult... Chiar nu știu de ce, dacă sunt copii care au nevoie. Eu cred că cineva nu este interesat de soarta copiilor orfani”.

¹⁰ Conform cap. VI al Regulamentului privind procedura de evaluare a garanțiilor morale și condițiilor materiale ale solicitanților pentru adopții.

¹¹ Copilul născut de mamă solitară a fost abandonat în maternitate. Ulterior mama a fost decăzută din drepturile părintești, iar copilul a fost propus spre adopție. Examinînd materialele acestui caz, avocatul parlamentar a constatat că procedura de adopție are o durată de peste 2 ani. Astfel, acționînd în interesul superior al copilului, avocatul parlamentar s-a adresat instanței de judecată contestînd procedura birocratică și refuzul MMPSF de a elibera acordul de continuare a procedurii de adopție internațională, în scopul realizării dreptului copilului de a avea o familie.

¹² Art. 12 alin. (4), lit. b) din Legea privind regimul juridic al adopției

¹³ Scrisoarea nr. 03/10131 din 18 decembrie 2012, semnată de Viceministrul justiției

pentru specialiștii din domeniul protecției copilului¹⁴. S-a arătat că vârsta medie a mamelor adoptive este de 39,2 ani iar vârsta medie a taților adoptivi este de 41,7 ani. Din analiza mai detaliată rezultă că decizia asupra adopției este luată mai frecvent de femei în vârstă de pînă la 40 de ani și bărbați de 30-50 de ani. Toți adoptatorilor care au participat la sondaj sunt căsătoriți, majoritatea adoptatorilor provin din mediul urban (60,8%). Motivele privind decizia adopției sunt diverse: infertilitatea, dorința de a ajuta un copil, dorința de înfiere a unei rude (nepot sau alta), sau a copilului soțului/soției.

Vârsta medie a copiilor în momentul adopției este de 3 ani și 1 lună. Mulți copii au beneficiat de protecție specială (58,4%), măsurile cele mai frecvente de protecție au fost: plasament în centru de plasament sau centru de tip familial, plasament în asistență parentală profesionistă, tutelă. O bună parte din cupluri consideră adopția ca fiind mai dificilă, decît s-au așteptat, această apreciere constituind un alt factor de risc. Pentru părinții adoptatori s-au dovedit a fi deosebit de importante resursele informaționale, dobândite anterior adopției. Această categorie de resurse conferă un sentiment de pregătire și elimină riscul unor expectanțe eronate. Lipsa lor conduce la frustrare și sentimentul de a fi copleșiți de experiențele adopției, trăiri care se repercutează asupra relațiilor din cadrul familiei adoptatoare. O altă categorie de resurse sunt cele sociale formale și informale și serviciile specializate (medicale, psihologice, de asistență socială). Pe lângă acestea se are în vedere resursele economice, dar și caracteristicile socio-demografice ale părinților adoptatori.

Astfel, considerăm că pentru respectarea dreptului copilului la abitație în familie, statul trebuie să ofere condiții prielnice pentru adopție, eliminînd barierele birocratice inutile care descurajează solicitanții de adopție.

Din perspectiva dreptului copilului la protecție, adopția este o modalitate de a asigura o familie nouă, permanentă, copiilor care au fost separați în mod iremediabil de familia biologică, mai ales prin deces sau abandon. De regulă, adopția nu este o soluție adecvată pentru copiii care au fost separați de familie împotriva voinței părinților, din cauza relelor tratamente sau a neglijării. În virtutea dreptului copilului la identitate și a obligației statului și societății de a proteja și sprijini familia, în astfel de situații văr trebui întreprinse toate eforturile posibile pentru a rezolva problemele care pun în pericol copilul, astfel încît acesta să se poată întoarce în familia în care s-a născut. Adopția nu poate fi avută în vedere decît atunci cînd devine evident faptul că nu există absolut nici o rezolvare pentru

¹⁴ Cercetarea s-a efectuat prin aplicarea unei anchete pe bază de chestionar. Eșantionul a înrunit 50 de cupluri (mame și tați) și 2 mame, care au adoptat copilul soțului. În total la cercetare au participat 102 persoane. Majoritatea respondenților sunt din Chișinău – 27 familii, 4 familii sunt din alte orașe ale Republicii Moldova (Rîșcani, Strășeni, Ungheni, Orhei). În total din mediul urban au fost chestionați 31 de mame și 31 de tați. Celelalte 20 de familii sunt din mediu rural, înrunit practice diverse zone ale țării: din centru – raioanele Orhei, Hîncești, Strășeni, din nord – Soroca, Glodeni; sud – Comrat, Cahul.

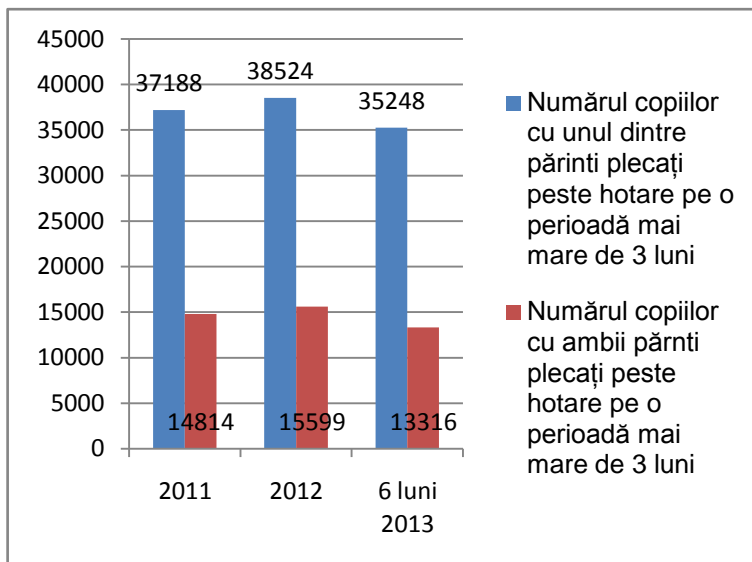
problemele în cauză. Atunci când există însă certitudinea că un copil a fost separat pentru totdeauna de familia sa biologică, copilul are dreptul la un nou mediu familial, dacă este posibil, iar în acest caz adopția devine cea mai bună alegere.

4.2 Tutela/curatela - se instituie asupra copiilor rămași fără ocrotire părintească în scopul educației și instruirii acestora, precum și al apărării drepturilor și intereselor lor legitime. Tutela se instituie asupra copiilor care nu au atins vârsta de 14 ani. La atingerea vârstei de 14 ani, tutela se transformă în curatelă, fără adoptarea de către autoritatea tutelară a unei hotărâri suplimentare. Curatela se instituie asupra copiilor în vârstă de la 14 la 18 ani. Tutela și curatela se instituie de către autoritățile administrației publice locale, în termen de cel mult o lună din momentul primirii cererii respective, în baza avizului scris al autorității tutelare¹⁵.

Un context specific pentru Republica Moldova, în care copiii rămân fără ocrotire părintească și ar trebui aplicată tutela/curatela drept formă de protecție asupra copilului, este migrația părinților la muncă peste hotare.

Potrivit art. 44 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995 direcțiile de învățământ coordonează activitatea de tutelă și curatelă, asigură, în comun cu administrația publică locală, protecția socială a elevilor, iar în conformitate cu Ordinul comun cu privire la întocmirea listelor nominale ale copiilor aflați în situație de dificultate și ale copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă peste hotare¹⁶, duc

evidența: numărului copiilor aflați în situație de dificultate, a numărului copiilor cu unul dintre părinți plecați peste hotare pe o perioadă mai mare de 3 luni și a numărului copiilor cu ambii părinți plecați peste hotare pe o perioadă mai mare de 3 luni. Deși numărul copiilor rămași fără ocrotire părintească este în continuă creștere și reprezintă o cifră alarmant de

mare, din informația prezentată de către Direcțiile teritoriale de asistență socială și protecția familiei, în republică sunt atestați doar 6271 copii asupra cărora a fost instituită tutela/curatela. Drept exemplu, în raionul Cimișlia conform datelor

¹⁵Art. 142. Instituirea tutelei, Codul familiei al Republicii Moldova

¹⁶ Ordinul comun al Ministerului muncii, protecției sociale și familiei, nr. 10 din 12 ianuarie 2012 Ministerului educației, nr. 22 din 13 ianuarie 2012, Ministerului Sănătății, nr. 30 din 12 ianuarie 2012, Ministerului afacerilor interne, nr. 16 din 12 ianuarie 2012

prezentate la evidența autorităților se află 812 copii cu ambii părinți plecați peste hotare, însă tutela a fost instituită doar asupra a 14 copii. Situație similară și în raionul Fălești, unde din cei 569 copii la evidența autorităților care au ambii părinți peste hotare, doar asupra a 37 copii a fost instituită tutela.

Unul dintre motivele care generează această stare de lucruri ține de lipsa unor acțiuni din partea autorităților publice locale. Deși în art. 142 alin. (4) din Codul Familiei este stipulat expres că tutela și curatela se instituie de către autoritățile administrației publice locale, în termen de cel mult o lună din momentul primirii cererii respective, în baza avizului scris al autorității tutelare, totuși reieșind din prevederile art. 114 alin. (2) autoritatea tutelară care a fost informată despre copilul rămas fără ocrotire părintească este obligată, în termen de 3 zile, să efectueze un control al condițiilor de trai ale copilului și, dacă se confirmă lipsa îngrijirii din partea părinților, să emită o decizie privind luarea copilului la evidență, asigurând apărarea drepturilor și intereselor lui legitime printr-un plasament provizoriu, admis de lege, pînă la determinarea, în modul prevăzut de prezentul cod, a formei de protecție adecvate.

Prin urmare, autoritățile sînt obligate să intervină și în situațiile în care se presupune faptul că părinții pleacă peste hotare lăsîndu-și copiii în grija rudelor, fără a anunța autoritatea tutelară. Din aceste considerente, în opinia noastră aceasta nu este o scuză întemeiată pentru ca autoritățile să își motiveze inacțiunile în interesul superior al copilului.

Iresponsabilitatea părinților ține de procedura anevoioasă de instituire a tutelei. În opinia specialiștilor în domeniul protecției drepturilor copilului condiția obligatorie pentru tutore de a fi supus examinării medicale pentru a confirma starea de sănătate¹⁷, creează multe incomodități, motiv pentru care și este o barieră pentru a asigura protecția părintească adecvată copiilor.

Plata îndemnizației de tutelă. Pentru asigurarea protecției drepturilor copiilor orfani și a celor aflați sub tutelă, curatelă și adopție, Guvernul a stabilit plata îndemnizației lunare pentru fiecare copil aflat în una din formele de plasament amintite.

Îndemnizația se achită părinților adoptatori, tutorilor, curatorilor din mijloacele bugetelor unităților administrativ-teritoriale pentru alimentație, procurarea îmbrăcăminte/încălțăminte, obiectelor de igienă personală, etc.

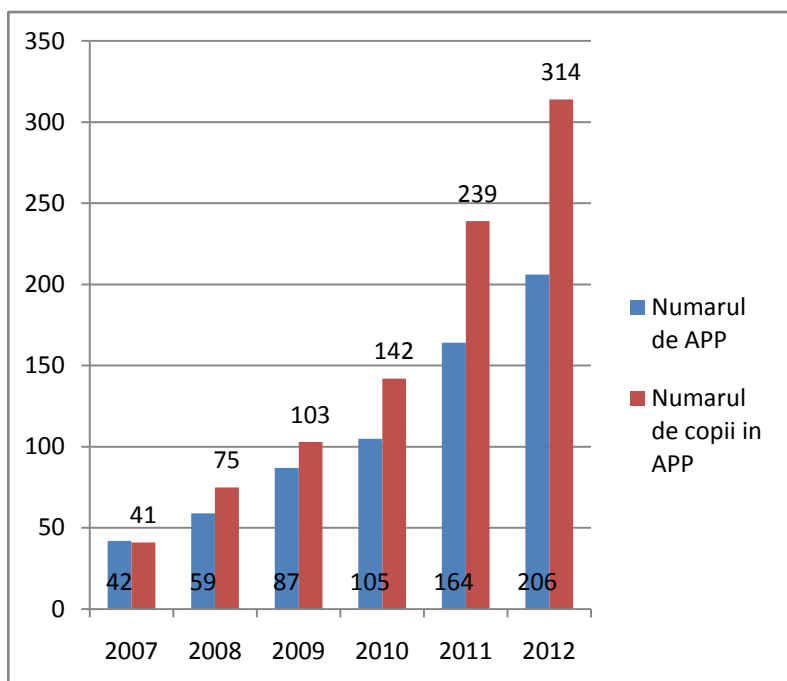
Pînă la data de 02 februarie 2012, suma îndemnizației lunare pentru fiecare copil aflat sub tutelă, curatelă sau adoptat, părinților adoptivi, tutorilor/curatorilor li se achita suma de 500 lei.

În temeiul prevederilor Programului de activitate al Guvernului ”Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2011-2014 și a Planului de acțiuni

¹⁷ Conform prevederilor art. 143, alin.(4), litera d) din Codul Familiei din cauza stării de sănătate o persoana poate fi declarată incapabilă de a fi tutore/curator.

al Guvernului pentru anii 2011-2014, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 179 din 23 martie 2011, Guvernul a aprobat modificările și completările în Hotărârea Guvernului nr. 198 din 16 aprilie 1993, substituind suma de ”500” prin ”600”.

Respectiv din de 10 februarie 2012, data intrării în vigoare a Hotărârii Guvernului nr. 78 din 08 februarie 2012 cu privire la aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în unele Hotărâri ale Guvernului, suma indemnizației lunare pentru fiecare copil aflat sub tutelă, curatelă sau adoptat, părinților adoptivi, tutorilor/curatorilor li se achita suma de 600 lei.

4.3. Asistența Parentală Profesională - este un serviciu social, care oferă copilului îngrijire familială substitutivă în familia asistentului parental profesionist, în baza delimitării drepturilor și responsabilităților cu privire la protecția drepturilor copilului și intereselor lui legale între direcția asistență socială și protecție a familiei / Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău și asistentul parental profesionist.

Serviciul de asistență parentală profesionistă (în continuare - serviciul) este prestat la nivel local și se instituie pe lângă direcția asistență socială și protecție a familiei / Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău.

Beneficiari ai serviciului sînt copii care se află temporar sau permanent în cel puțin una dintre următoarele situații:

- sînt privați temporar sau permanent de mediul lor familial;
- necesitățile lor speciale nu pot fi asigurate de către familia biologică;
- sînt sau pot deveni victime ale unei forme de violență, traficului de ființe umane, abandonului sau neglijenței, relelor tratamente, exploatării în timp ce se află în îngrijirea unuia sau ambilor părinți, a reprezentantului legal sau a oricărei alte persoane responsabile de îngrijirea acestora;
- au mai puțin de 14 ani și au săvîrșit o încălcare a legislației penale, dar nu poartă răspundere din punct de vedere juridic și se află în cel puțin una dintre situațiile expuse în punctul 4 literele a), b) sau c); e) au între 14 și 18 ani și le-a fost aplicată o pedeapsă penală fără privațiune de libertate sau au fost eliberați de

răspundere penală și se află în cel puțin una dintre situațiile expuse în punctul 4 literele a), b) sau c)¹⁸.

Potrivit datelor oferite de către Direcțiile teritoriale de asistență socială și protecția familiei numărul copiilor plasați în acest serviciu este în creștere și totodată este îmbucurător faptul că a crescut și numărul asistenților parentali profesioniști de la 42 în anul 2007 pînă la 206 în anul 2013.

4.4. Casa de copii de tip familial (CCTF) - reprezintă o instituție creată în baza unei familii complete, care oferă copilului orfan sau rămas fără ocrotire părintească îngrijire familială substitutivă în familia părintelui-educator¹⁹.

Scopul Caselor de copii de tip familial constă în protecția copilului orfan sau rămas fără ocrotire părintească, socializarea și, după caz, (re)integrarea acestuia în familia biologică, extinsă sau adoptatoare.

Obiectivele Casei de copii de tip familial constau în: a) îngrijirea și creșterea copilului în condițiile unui mediu familial substitutiv, conform standardelor de calitate²⁰; b) asigurarea dezvoltării copilului plasat în casa de copii de tip familial corespunzător particularităților de personalitate și de vîrstă ale lui; c) facilitarea, în caz de posibilitate, a (re)integrării copilului în familia biologică, extinsă sau adoptatoare; d) facilitarea socializării copiilor și pregătirea lor pentru viața independentă după atingerea vârstei majoratului.

În casa de copii de tip familial pot fi plasați de la trei pînă la șapte copii cu vîrste de pînă la 14 ani. Numărul total al copiilor plasați în CCTF și al copiilor proprii nu va depăși 7 persoane. Diferența de vîrstă între părinții-educatori și copilul plasat în CCTF va fi de minimum 15 ani și maximum 50 de ani. Această diferență de vîrstă minimă poate fi redusă cu cel mult 5 ani în următoarele cazuri: a) plasamentul fraților; b) existența relațiilor de rudenie și/sau afective dintre părintele-educator și copilul care poate fi plasat în CCTF; c) necesitatea menținerii copilului în localitatea în care se află CCTF sau în apropierea localității respective.

Plasamentul în CCTF a unui copil care a atins vîrsta de 10 ani se va face doar cu acordul acestuia, confirmat în scris de către autoritatea tutelară.

Copiii din CCTF dețin calitatea de membru al acesteia pînă la atingerea vârstei de 18 ani. În cazul continuării studiilor în licee, școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățămînt mediu de specialitate și superior universitar, ei își păstrează această calitate pînă la încheierea studiilor (dar numai pînă la vîrsta de 23 de ani). La plasarea în CCTF a copilului, specialiștii vor lua în considerare proveniența etnică, apartenența la o anumită cultură, religia, limba vorbită, starea

¹⁸ Hotărîrea Guvernului nr. 1361 din 07 decembrie 2007 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă

¹⁹ Hotărîre Guvernului nr. 937 din 12 iulie 2002 pentru aprobarea Regulamentului casei de copii de tip familial

²⁰ Hotărîrea Guvernului nr. 812 din 02 iulie 2003 cu privire la aprobarea Standardelor minime de calitate pentru casele de copii de tip familial

sănătății și gradul de dezvoltare a copilului în vederea creării condițiilor de viață care ar asigura continuitatea educației acestuia. Copiii aflați în relații de rudenie sînt plasați în aceeași CCTF, cu excepția cazurilor cînd separarea se face în interesele lor. Orice plîngere cu privire la activitatea CCTF sau conduita părintelui-educator poate fi depusă în scris sau verbal la structura teritorială de asistență socială, la Comisie sau la autoritățile administrației publice locale de nivelul întîi și al doilea de către: a) copilul plasat în CCTF; b) părintele-educator; c) autoritatea tutelară din cadrul unității administrativ-teritoriale de nivelul întîi; d) autoritățile administrației publice locale de nivelul întîi; e) părinții biologici sau rudele copilului; f) alte persoane interesate.

Structura teritorială de asistență socială înregistrează orice plîngere depusă, în scris sau verbal, precum și rezultatul soluționării acesteia.

Analizînd diagrama observăm o evoluție a numărului copiilor crescuți, educați și îngrijiți în CCTF. Acest fapt este datorat procesului de dezinstituționalizare a copiilor din instituțiile rezidențiale. Astfel, copiilor le este oferită posibilitatea să fie crescuți într-un mediu familial, să se bucure de grija și atenția părinților-educatori. Atît în cadrul serviciului de asistență parentală profesionistă, în tutela/curatelă sau casa de copii de tip familial, copilului i se prestează servicii care contribuie la dezvoltarea armonioasă a personalității lui.

5. Activitatea autorităților tutelare de nivelul II

Articolul 113 din Codul Familiei reglementează structurile definite ”autoritate tutelară”, în conformitate cu aceste prevederi autorități tutelare sînt:

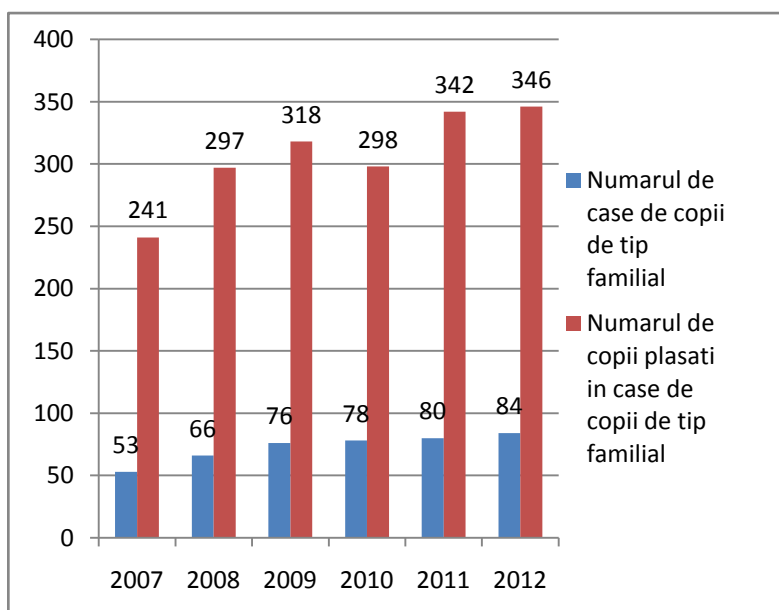
a) autoritatea centrală pentru protecția copilului;

b) organele executive ale autorităților administrației publice locale din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul II;

c) autoritățile deliberative din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I.

Exercitarea funcțiilor de autoritate tutelară se pune pe seama:

a) secțiilor raionale asistență socială și protecție a familiei, Direcției pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău – în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea;

b) primarilor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), secției asistență socială și protecție a familiei din municipiul Bălți – în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul întâi.

În Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003 la articolele 13 și 14 este prevăzut rolul autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea²¹ și celor de nivelul întâi²² în organizarea asistenței sociale.

Atribuțiile structurii teritoriale de asistență socială sînt prevăzute și în Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a Structurii teritoriale de asistență socială, aprobat prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, nr. 024 din 08 decembrie 2009. Astfel autoritatea tutelară de nivelul doi are un rol cheie în unitatea administrativ-teritorială care asigură planificarea strategică a activităților, administrarea și prestarea serviciilor de asistență, coordonarea unităților de asistență socială din cadrul administrației publice locale de nivelul întâi din raza administrativ-teritorială, colaborarea dintre serviciile publice centrale și locale în domeniul asistenței sociale.

Reieșind din cele prenotate, în condițiile prevederilor Codului Familiei, autoritatea tutelară de nivelul II este competentă să intervină în următoarele situații:

- Luarea copiilor din familie fără decădere din drepturile părintești;
- Luarea copiilor din familie cu decădere din drepturile părintești;
- Restabilirea părinților în drepturile părintești;

²¹ Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea organizează structura teritorială de asistență socială, care, în comun cu autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi și în colaborare cu reprezentanții societății civile, realizează politica de asistență socială și asigură aplicarea legislației la nivel teritorial. Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea, prin intermediul structurii teritoriale de asistență socială, exercită următoarele atribuții: a) identifică problemele sociale în raza administrativ-teritorială și elaborează strategii de dezvoltare și prestare a asistenței sociale în conformitate cu politica socială a Guvernului, promovată de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; b) organizează și acordă asistență socială în funcție de necesitățile identificate; c) generalizează și sistematizează informația privind asistența socială acordată și analizează eficiența acesteia; d) susțin autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi și pe reprezentanții societății civile în activitatea de elaborare și implementare a programelor locale de dezvoltare a asistenței sociale, precum și în cea de monitorizare a realizării acestora; e) asigură gestionarea mijloacelor financiare și a resurselor umane pentru dezvoltarea și prestarea asistenței sociale în teritoriul administrat; f) susțin activitatea instituțiilor de asistență socială din primăriile aflate în raza unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și înaintează propuneri în vederea optimizării activității acestora; g) completează sistemul informațional în domeniul asistenței sociale cu date la nivel de raion; h) informează populația despre situația în domeniul asistenței sociale, despre modul de acordare a prestațiilor și a serviciilor sociale; i) asigură prestarea asistenței sociale persoanelor aflate în situații de dificultate; j) asigură supervizarea personalului din sistemul de asistență socială.

²² Autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi exercită următoarele atribuții: a) inițiază studierea situației în sfera socială pe teritoriul subordonat; b) analizează problemele sociale; c) adoptă și dezvoltă strategii locale de susținere a persoanelor și familiilor defavorizate; d) adoptă programe de asistență socială și exercită controlul asupra realizării acestora; e) asigură resursele umane, materiale și financiare pentru implementarea programelor de asistență socială și pentru soluționarea problemelor sociale stringente; f) contribuie la asigurarea condițiilor adecvate de activitate pentru personalul structurii teritoriale de asistență socială, care activează în teritoriul administrat; g) monitorizează și coordonează activitatea personalului din sistemul de asistență socială în comun cu structura teritorială de asistență socială.

Autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi, conform necesităților identificate, în mod independent, pot crea servicii sociale și institui unități de personal.

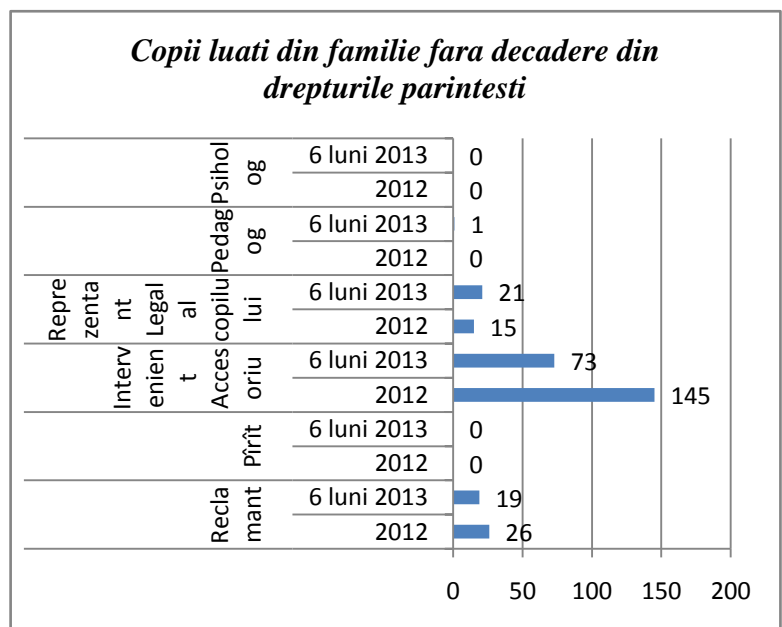
- Examinarea litigiilor cu privire la stabilirea domiciliului copiilor minori;
- Examinarea litigiilor cu privire la participarea în educația copiilor a bunicii, fraților și surorilor;
- Stabilirea/Recunoașterea/Constatarea paternității/Constatarea nașterii copilului
- Lipsirea/Limitarea capacității de exercițiu a părinților;
- Schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului;
- Apărarea drepturilor patrimoniale ale copilului;
- Litigii cu privire la ieșirea din țară a copilului;
- Participarea reprezentantului autorității tutelare la audierea minorului în calitate de bănuit sau învinuit în cadrul examinării cauzelor penale.

Totodată, potrivit art. 73 din Codul familiei, la examinarea de către instanța judecătorească a litigiilor privind educația copilului este obligatorie participarea autorității tutelare. Autoritatea tutelară este obligată să examineze condițiile de trai ale copilului și ale persoanei care pretinde la educația copilului și să prezinte instanței judecătorești avizul respectiv.

În condițiile Codului Civil, Codului de procedură civilă, Codului penal și Codului de procedură penală, reprezentantul autorității tutelare poate avea calitatea de: reclamant, pârît, intervenient accesoriu, reprezentant legal al copilului, poate participa în calitate de pedagog și/sau psiholog.

5.1 Luarea copilului fără decădere din drepturile părintești. Efectele luării copiilor fără decădere din drepturile părintești

Luarea copilului fără decădere din drepturile părintești este prevăzută în articolul 71 din Codul Familiei.

La cererea autorității tutelare, instanța judecătorească poate hotărî luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești, dacă aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața și sănătatea lui, și punerea acestuia la dispoziția autorității tutelare.

În cazuri excepționale, dacă există un pericol iminent pentru viața, sănătatea sau inviolabilitatea copilului, autoritatea tutelară poate decide luarea copilului de la părinți, comunicînd acest fapt procurorului în termen de cel mult 24 de ore.

În cazuri excepționale, autoritatea tutelară, în termen de 7 zile, va porni o acțiune în instanța judecătorească privind decăderea din drepturile părintești sau luarea copilului de la părinți fără decăderea lor din aceste drepturi. Dacă această cerință nu este îndeplinită, copilul va fi înapoiat

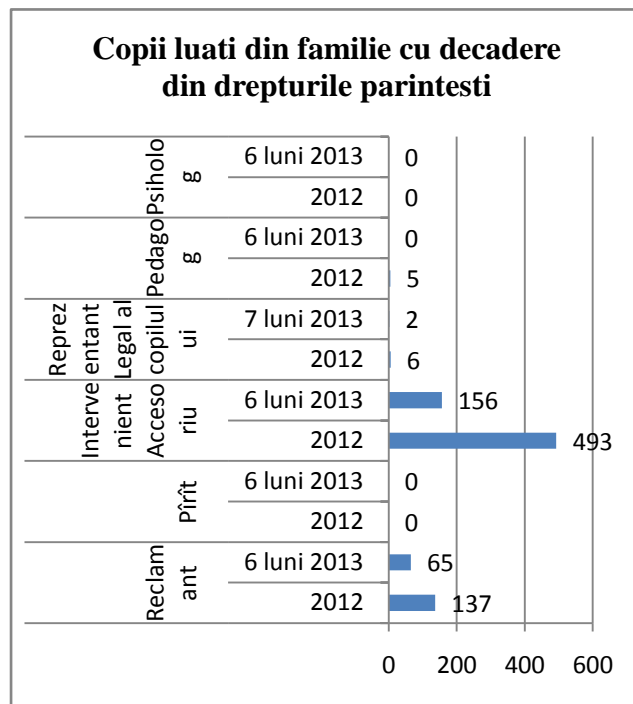
părinților. Cererea privind luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești se examinează cu participarea obligatorie a autorității tutelare. La cererea părinților, instanța judecătorească poate să le înapoieze copilul dacă aceasta nu contravine intereselor copilului.

În cazurile luării copilului fără decădere din drepturile părintești, părinții pierd dreptul de a comunica cu acesta, de a participa personal la educația lui și de a-i reprezenta interesele. Părinții de la care a fost luat copilul pot avea întrevederi cu acesta, în unele cazuri, doar cu permisiunea autorității tutelare²³.

5.2 Decăderea din drepturile părintești. Efectele decăderii din drepturile părintești. Modalitatea de restabilire în drepturile părintești

În condițiile articolului 67 Codul familiei, părinții pot fi decăzuți din drepturile părintești dacă:

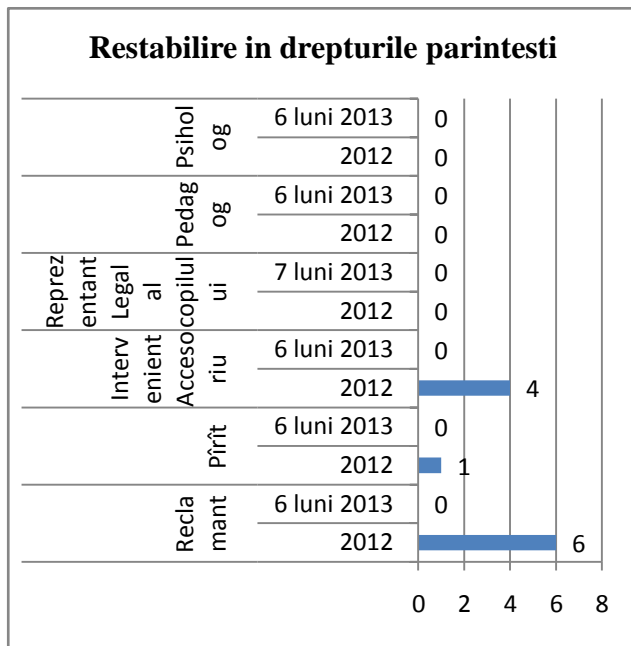
- a) se eschivează de la exercitarea obligațiilor părintești, inclusiv de la plata pensiei de întreținere;
- b) refuză să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituție curativă, educativă, dintr-o instituție de asistență socială sau alta similară;
- c) fac abuz de drepturile părintești;
- d) se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentăză la inviolabilitatea sexuală a copilului;

²³ Articolul 72 Codul Familiei, Efectele luării copilului fără decădere din drepturile părintești

- e) prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului;
- f) suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;
- g) au săvârșit infracțiuni premeditate contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului; precum și
- h) în alte cazuri când aceasta o cer interesele copilului.

Decăderea din drepturile părintești are loc numai pe cale judecătorească. Acțiunea privind decăderea din drepturile părintești poate fi pornită de celălalt părinte, tutorele copilului, autoritatea tutelară sau procurorul. Cererea privind decăderea din drepturile părintești se examinează cu participarea obligatorie a autorității tutelare. Instanța judecătorească este obligată să transmită, în termen de 3 zile din momentul când hotărîrea privind decăderea din drepturile părintești a rămas definitivă, o copie a acesteia oficiului de stare civilă din raza teritorială a instanței²⁴. Potrivit informației din diagramă observăm că de cele mi multe ori autoritatea tutelară participă în instanța de judecată în calitate de intervenient accesoriu și în calitate de reclamant atunci când părinții se fac vinovați de situațiile prevăzute în art. 67 Codul familiei.

Copilul ai cărui părinți (unul dintre ei) sînt decăzuți din drepturile părintești păstrează dreptul de folosință asupra spațiului locativ și toate drepturile patrimoniale bazate pe rudenia cu părinții și rudele sale firești, inclusiv dreptul la succesiune. Dacă copilul nu poate fi transmis celuilalt părinte sau dacă ambii părinți sînt decăzuți din drepturile părintești, copilul se pune la dispoziția autorității tutelare. Părinții decăzuți din drepturile părintești pot avea întrevederi cu copilul lor numai cu permisiunea autorității tutelare. Întrevederile nu se acordă dacă contactul părinților cu copilul poate cauza daune dezvoltării lui fizice sau intelectuale, dacă este evident că părinții nu sînt capabili de acest contact, dacă, din anumite motive, contactul contravine intereselor copilului sau dacă acesta, în timpul dezbaterilor judiciare, a avut obiecții serioase privind contactul cu părinții decăzuți din drepturi²⁵.

²⁴ Articolul 68 Codul familiei, Modalitatea de decădere din drepturile părintești

²⁵ Articolul 69 Codul familiei, Efectele decăderii din drepturile părintești

Părinții pot fi restabiliți în drepturile părintești dacă au încetat împrejurările care au condus la decăderea lor din aceste drepturi și dacă restabilirea în drepturile părintești este în interesul copilului.

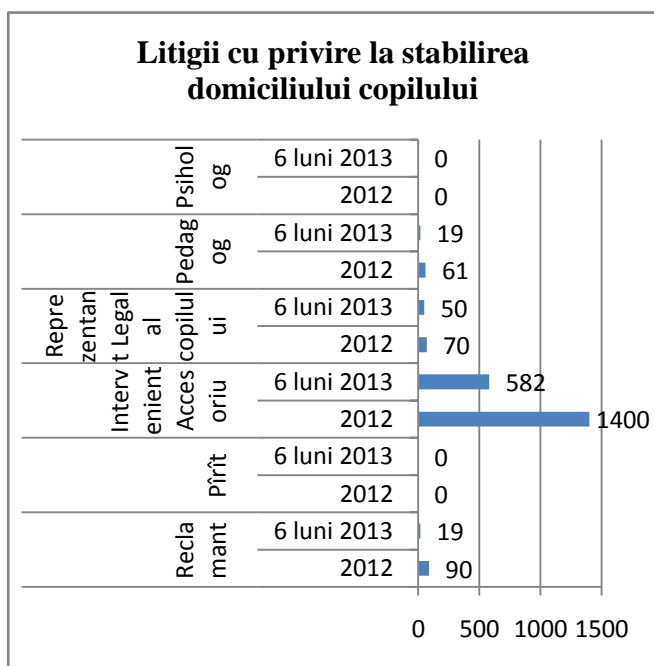
Restabilirea în drepturile părintești se face pe cale judecătorească, în baza cererii persoanei decăzute din aceste drepturi, cu participarea obligatorie a autorității tutelare.

Restabilirea în drepturile părintești față de copilul care a atins vârsta de 10 ani se admite ținându-se cont de opinia copilului.

Dacă copilul a fost adoptat și adopția nu a fost desfăcută, hotărîrea privind decăderea din drepturile părintești poate fi anulată fără restabilirea drepturilor și obligațiilor de părinte²⁶.

5.3 Domiciliul copilului minor

În cazul cînd părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească, ținându-se cont de interesele și părerea copilului (dacă acesta a atins vârsta de 10 ani). În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vârsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul

de lucru, condițiile de trai etc.) La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și avizul autorității tutelare în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți²⁷. De asemenea părinții sunt în drept să se adreseze către autoritatea tutelară pentru a solicita examinarea condițiilor de trai și eliberarea avizului pentru judecată.

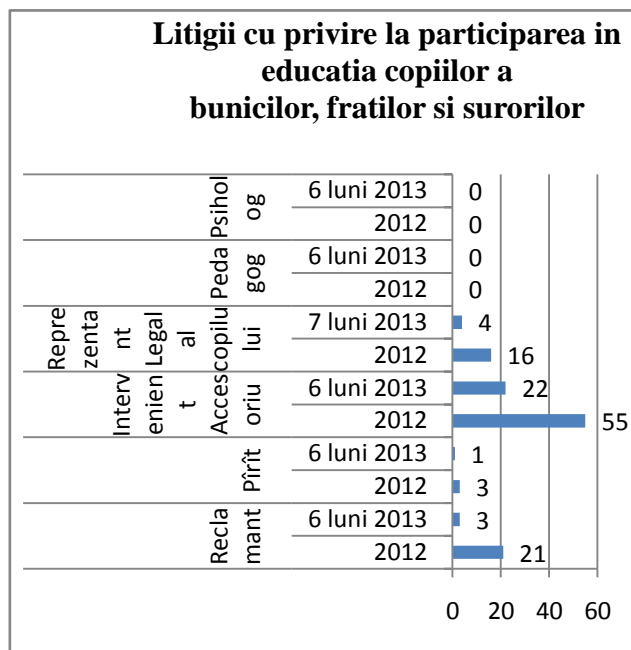
Părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte care locuiește separat, cu excepția cazurilor cînd comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică. Părinții au dreptul să încheie un acord privind exercitarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil. Litigiile apărute se soluționează de către autoritatea

²⁶ Articolul 70 Codul familiei, Restabilirea drepturilor părintești

²⁷ Articolul 63 Codul familiei, Domiciliul copilului minor

tutelară, iar decizia acesteia poate fi atacată în instanța judecătorească, care va emite hotărârea respectivă. În cazul nerespectării hotărârii instanței judecătorești, față de părintele culpabil se aplică măsurile stabilite de legislația procesuală civilă.

În cazul încălcării repetate a hotărârii judecătorești, la cererea părintelui care locuiește separat de copil, instanța judecătorească, ținând cont de interesele și părerea copilului, poate soluționa problema transmitându-i copilul. Părinții care locuiesc separat de copil au dreptul de a primi informațiile ce se referă la copilul lor de la toate instituțiile educative, curative, de asistență socială etc. Comunicarea informației poate fi refuzată dacă comportamentul părintelui prezintă pericol pentru viața și sănătatea copilului. Acest refuz poate fi atacat în instanța judecătorească²⁸.

5.4 Dreptul bunicilor, fraților, surorilor de a comunica cu copilul

Bunicii, frații și surorile copilului au dreptul să comunice cu acesta. Dacă părinții copilului (unul dintre ei) le refuză acest drept, autoritatea tutelară îi poate obliga să-l respecte. Dacă părinții (unul dintre ei) vor neglija hotărârea autorității tutelare, persoanele interesate pot porni în instanța judecătorească o acțiune privind înlăturarea impedimentelor de comunicare cu copilul. Acțiunea privind înlăturarea impedimentelor de comunicare cu copilul a bunicilor, fraților și surorilor lui poate fi respinsă numai în cazul existenței unui pericol pentru viața și sănătatea copilului, pentru dezvoltarea lui spirituală²⁹.

Părinții au dreptul să ceară înapoierea copilului de la orice persoană care îl reține fără un temei legal. În caz de litigiu, părinții se pot adresa instanței judecătorești.

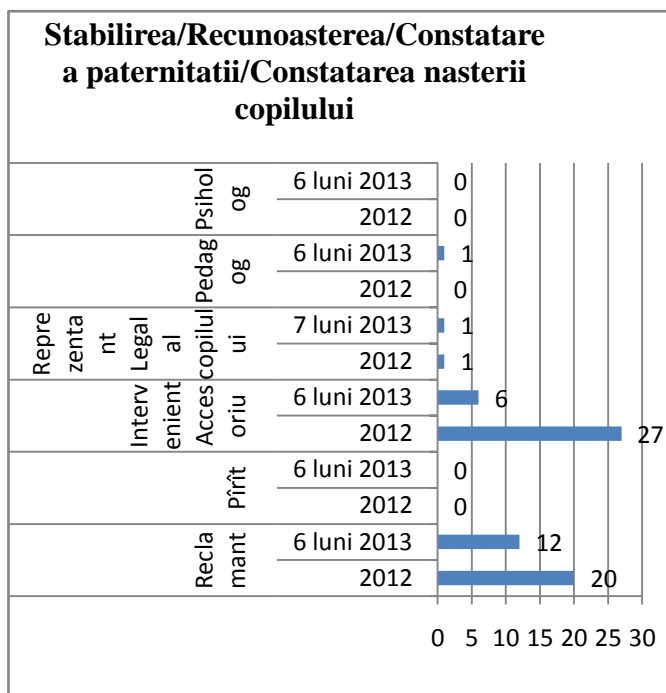
Instanța judecătorească este în drept să respingă acțiunea prin care părinții solicită înapoierea copilului de la orice persoană care îl reține fără temei legal dacă va stabili că înapoierea copilului părinților săi contravine intereselor acestuia. Dacă instanța judecătorească va stabili că nici părinții și nici persoanele la care se află copilul nu sînt în stare să asigure întreținerea, educația și dezvoltarea adecvată a acestuia, ea va obliga autoritatea tutelară să transmită copilul unei instituții de stat și să-l ia la evidență, asigurându-i în continuare apărarea drepturilor și intereselor legitime.

²⁸ Articolul 64 Codul familiei, Exercițarea drepturilor părintești în cazul cînd părinții locuiesc separat

²⁹ Articolul 65 Codul familiei, Dreptul bunicilor, fraților și surorilor copilului de a comunica cu copilul

5.5 Stabilirea, contestarea și recunoașterea paternității/maternității

Proveniența copilului de la mamă (maternitatea) se stabilește în baza documentelor care confirmă nașterea copilului de la mamă într-o instituție

medicală. În cazul cînd copilul nu este născut într-o instituție medicală, maternitatea se stabilește pe baza documentelor medicale, a depozițiilor martorilor sau pe baza altor probe. Copilul născut din părinți căsătoriți ori în timp de 300 de zile din momentul desfacerii căsătoriei, declarării căsătoriei nule sau decesului soțului mamei copilului are ca tată pe soțul (fostul soț) al mamei, dacă nu a fost stabilit contrariul. Prezumția de paternitate a soțului (fostului soț) poate fi înlăturată printr-o declarație a

soților (foștilor soți) depusă personal. În cazul în care soții (unul din ei) nu se pot prezenta personal, declarația se autentifică notarial și se expediază la organul de stare civilă. Paternitatea copilului născut în afara căsătoriei poate fi recunoscută de către tatăl său printr-o declarație comună a acestuia și a mamei copilului, depusă la organul de stare civilă. În cazurile cînd mama este decedată, declarată decedată, incapabilă sau dispărută ori cînd nu i se cunoaște locul aflării, precum și în cazul decăderii ei din drepturile părintești, paternitatea se stabilește în baza declarației tatălui și a acordului scris al autorității tutelare sau prin hotărîrea instanței judecătorești dacă lipsește un astfel de acord.

Declarația comună a mamei și tatălui copilului privind paternitatea poate fi depusă la oficiul de stare civilă și pînă la nașterea copilului.

Dacă copilul este născut din părinți necăsătoriți între ei și în lipsa declarației comune a părinților sau a tatălui copilului, paternitatea se stabilește de către instanța judecătorească în baza declarației unuia dintre părinți, a tutorelui (curatorului) copilului sau a copilului însuși la atingerea majoratului.

Paternitatea (maternitatea) poate fi contestată numai pe cale judecătorească de către persoanele înscrise drept tată sau mamă sau de către persoanele care sînt mama sau tatăl firesc al copilului, de către copil la atingerea majoratului, de către tutorele (curatorul) copilului sau tutorele părintelui declarat incapabil. Cererea privind contestarea paternității (maternității) poate fi depusă timp de un an din momentul cînd una mama sau tatăl firesc al copilului, copilul, tutorele (curatorul) copilului sau tutorele părintelui declarat incapabil a aflat sau trebuia să fi aflat despre înscrierea privind paternitatea (maternitatea) sau din momentul atingerii majoratului, în cazul unui minor.

În Codul familiei este prevăzut că nu au dreptul să conteste paternitatea:

a) soțul care și-a dat acordul scris la fecundarea artificială sau implantarea embrionului soției;

b) persoana care a fost înscrisă drept tată al copilului în baza declarației comune a acesteia și a mamei copilului sau în baza declarației proprii, dacă în momentul depunerii acesteia știa că nu este tatăl firesc al copilului.

În cazuri de stabilire, de recunoaștere sau de contestare a paternității autoritatea tutelară poate avea calitatea de reprezentant legal al copilului, de reclamant sau de intervenient accesoriu. În situația copilului ai căror părinți au decedat, autoritatea tutelă este în drept că înainteze o cerere de chemare în judecată pentru stabilirea provenienței copilului.

De asemenea, în condițiile art. 53 din Codul familiei, autoritatea tutelară, alături de procuror și părinți, este obligată să apere drepturile și interesele copiilor. O modalitate de apărarea a drepturilor copilului este și participarea la stabilirea provenienței copiilor.

Avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului a examinat cazul unui copil a cărui tată biologic a decedat, iar locul aflării mamei biologice a copilului era necunoscut, copilul era crescut și educat de soția tatălui. La naștere copilul nu a fost documentat deoarece s-a născut la domiciliu, iar ulterior a fost abandonat de mamă. Reieșind din atribuțiile avocatului parlamentar, în temeiul art. 27 din Legea cu privire la avocații parlamentari nr. 1349-XIII în adresa autorității tutelare de la locul aflării copilului a fost înaintat un aviz cu recomandări pentru stabilirea provenienței copilului de la tatăl decedat și documentarea copilului minor. Astfel, autoritatea tutelară de nivelul II a intervenit în calitate de reclamant, dar și de reprezentant legal al copilului.

Avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului a examinat cazul unui copil care la vârsta de 14 ani nu avea adeverință de naștere deoarece nașterea acestuia nu a fost trecută în registrul actelor de stare civilă.

O altă situație în care autoritatea tutelară intervine în apărarea drepturilor copiilor este cazul copiilor nedocumentați care sunt abandonați, lipsiți de îngrijire părintească, a căror părinți sunt decăzuți din drepturile părintești, etc. De cele mai multe ori pentru

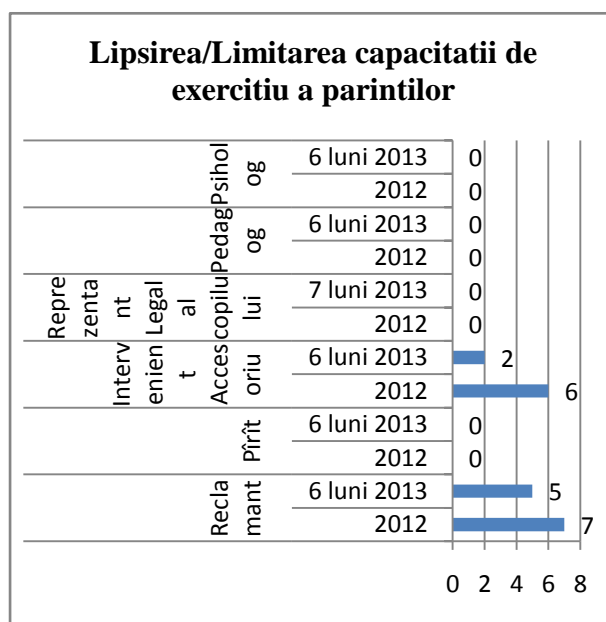
documentarea copiilor este nevoie de stabilirea provenienței copiilor de la părinți. Prin urmare, un prim pas în documentarea copilului îl constituie înaintarea unei acțiuni civile în instanța de judecată pentru a stabili proveniența copilului și ulterior documentarea lui.

5.6 Lipsirea/Limitarea capacității de exercițiu a părinților

O altă situațiile în care autoritatea tutelă intervine în interesul copilului și doar în situațiile în care o cere interesul superior al copilului este calitatea de reclamant sau intervenient accesoriu la limitarea sau lipsirea de capacitate a părintelui/părinților.

Capitolul XXVIII din Codul de procedură civilă reglementează procedura specială desfășurată în fața instanțelor de drept comun conform căreia are loc declararea incapacității persoanei fizice.

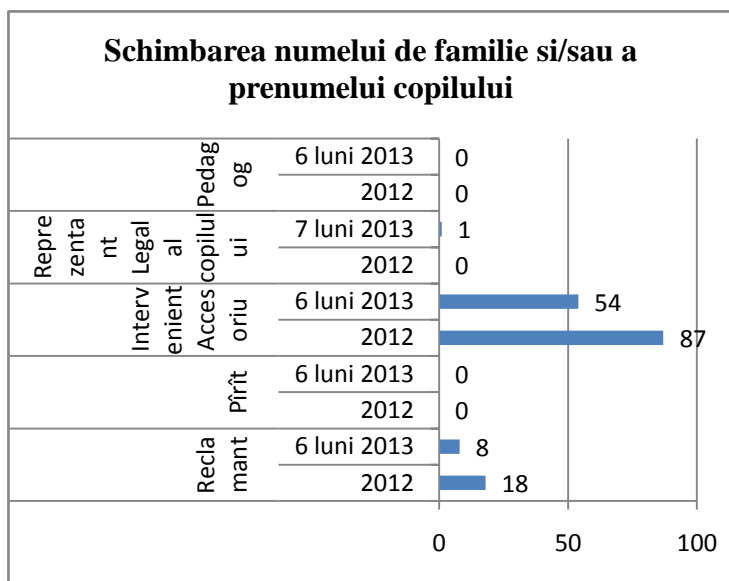
Art. 302 alin. (2) stipulează ”procesul privind declararea incapacității persoanei din cauza unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) poate fi pornit la cererea membrilor ei de familie, a rudelor apropiate (părinți, copii, frați, surori, bunei), indiferent de faptul că domiciliază ori nu în comun cu aceasta, sau la solicitarea organului de tutelă și curatelă, a instituției de psihiatrie (psihoneurologie), a procurorului”.

În perioada analizată (anul 2012, 6 luni 2013) în cazurile de lipsire sau limitare a capacității de exercițiu a părinților copiilor minori, autoritatea tutelară a intervenit ca reclamant și intervenient accesoriu. În calitatea de reclamant autoritatea tutelară a solicitat instanței lipsirea sau limitarea capacității de exercițiu a părinților copiilor minori deoarece din cauza bolii aceștia nu-și îndeplineau obligațiile părintești.

5.7 Schimbarea numelui și/sau prenumelui copilului minor

Copilul are dreptul la un nume de familie și prenume. Copilul dobândește numele de familie al părinților săi. Dacă părinții poartă nume de familie diferite,

copilul va lua numele de familie al tatălui sau al mamei, în baza acordului comun al acestora. Copilul va purta un prenume simplu sau unul compus din două prenume, potrivit voinței ambilor părinți. În caz de litigiu între părinți privind numele de familie și/sau prenumele copilului, decide autoritatea tutelară³⁰.

În baza cererii comune a părinților (sau a unuia dintre ei), oficiul de stare civilă poate schimba numele de familie și/sau prenumele copilului care nu a atins vârsta de 16 ani. În caz de litigiu între părinți, problema privind schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului este soluționată de către oficiul de stare civilă, cu concursul autorității tutelare în a cărei rază teritorială își are domiciliul minorul, ținându-se cont în exclusivitate de interesele copilului. Schimbarea numelui de familie al ambilor părinți atrage după sine schimbarea numelui de familie al copilului, iar în cazul schimbării numelui de familie al unuia dintre părinți, numele de familie al copilului poate fi schimbat în baza acordului comun al părinților. În lipsa unui atare acord, decide autoritatea tutelară. Schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului care a atins vârsta de 10 ani se face, în toate cazurile, cu acordul acestuia.

În lipsa unei pregătiri juridice a populației și din lipsa de resurse financiare pentru a achitate serviciile unui avocat, părinții solicită autorității tutelare să intervină cu o cerere în instanța de judecată în calitate de reclamant privind schimbarea numelui și/sau a prenumelui copilului minor. De cele mai multe ori participarea în ședințele de judecată a reprezentantului autorității tutelare în calitate de intervenient accesoriu în cazurile de schimbare a numelui și/sau a prenumelui copilului minor este datorată schimbării numelui de familie a părinților în rezultatul recăsătoriei.

5.8 Apărarea drepturilor patrimoniale ale copilului

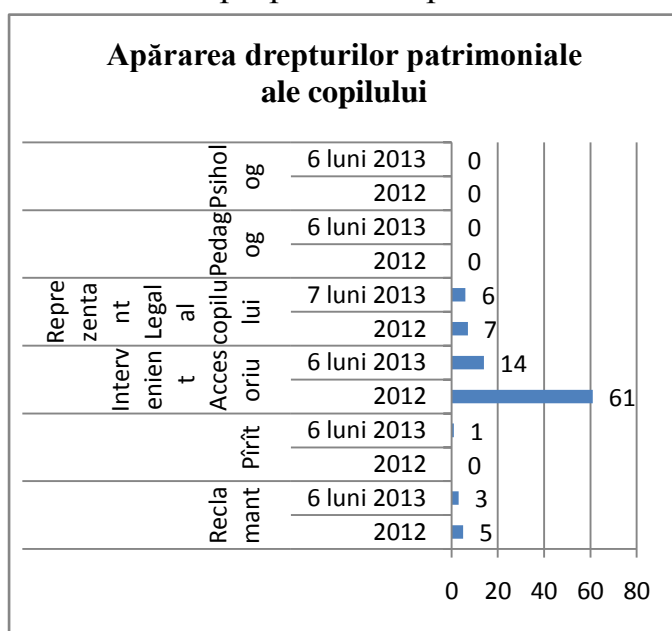
³⁰ Articolul 55 Codul familiei

Copilul este proprietar al veniturilor obținute, al bunurilor primite în dar, moștenite sau dobândite într-un alt mod, și al tuturor bunurilor procurate din mijloacele lui. Dreptul de proprietate al copilului este realizat în modul stabilit de Codul civil. Copilul nu are drept de proprietate asupra bunurilor părinților, iar părinții – asupra bunurilor copiilor, excepție făcând dreptul la moștenire și dreptul la întreținere. Părinții și copiii care locuiesc împreună posedă și folosesc bunurile fiecăruia dintre ei de comun acord. În cazul apariției bunurilor comune ale părinților și copiilor, drepturile de posesie, de folosință și de dispoziție a acestora sînt reglementate de legislația civilă³¹.

Articolul 15 din Legea privatizării fondului de locuințe nr. 1324 din 30 mai 1993 stipulează că ”Proprietarii de locuințe privatizate pot înstrăina aceste locuințe conform legislației în vigoare. Ei pot fi recunoscuți ca persoane care au nevoie să-și amelioreze condițiile de trai, în modul stabilit, la locul de lucru sau de trai după expirarea a cinci ani la data înstrăinării locuinței. Vânzarea locuinței după privatizare la care au participat indirect copii minori poate fi efectuată numai cu consimțămîntul autorității tutelare.

Din interviurile realizate cu reprezentanții autorității tutelare s-a dovedit că aceștia eliberează acorduri la vânzarea locuințelor, gajarea acestora dar nu cunosc temeiul legal potrivit căruia eliberează respectivul aviz. În cadrul vizitelor de lucru reprezentanților autorităților tutelare le-au fost aduse la cunoștință prevederile Legii privatizării fondului de locuințe nr. 1324 din 30 mai 1993 și a prevederilor Legii cu privire la gaj nr. 449 din 30 iulie 2001.

Bunurile proprietate a persoanelor fizice cu capacitate de exercițiu restrînsă sau a minorilor pot fi gajate numai cu acordul autorității de tutelă și curatelă, în conformitatea cu prevederile Legii cu privire la gaj nr. 449 din 30 iulie 2001.

sau a minorilor pot fi gajate numai cu acordul autorității de tutelă și curatelă, în conformitatea cu prevederile Legii cu privire la gaj nr. 449 din 30 iulie 2001.

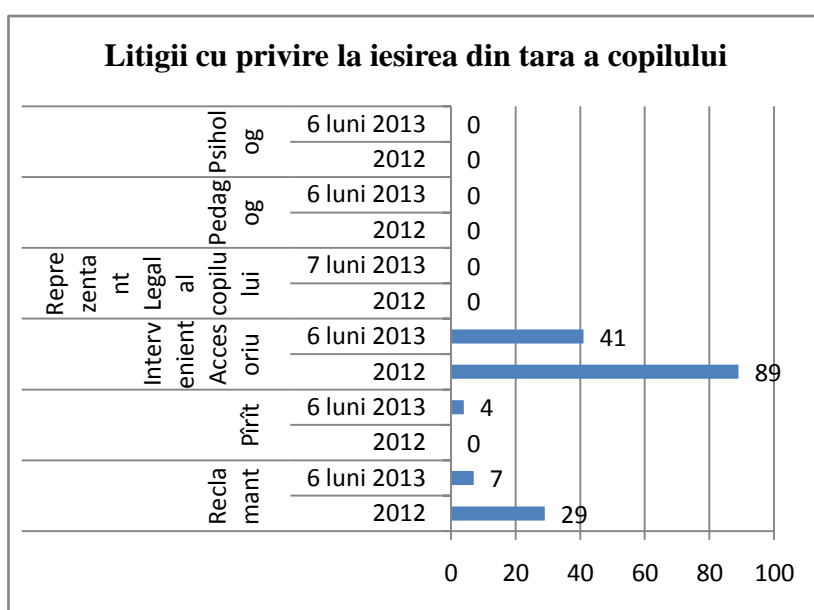
În cazurile în care autoritatea tutelară a fost sesizată despre înstrăinarea bunurilor mobile ce aparțin copilului orfan sau a celui rămas fără îngrijire părintească aceasta este obligată să intervină în instanța de judecată cu o acțiune civilă pentru repunerea în drepturi a

copilului.

³¹ Articolul 57 Codul familiei

5.9 Participarea autorității tutelare la examinarea litigiilor privind ieșirea din țară a copilului minor

Prevederile alin. (2), (3), (4) art. 1 din Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova nr. 269 din 09 noiembrie 1994 este stipulat dreptul minorilor de ieșire din Republica Moldova. Minorii au dreptul de a ieși și de a intra în Republica Moldova numai însoțiți de unul dintre reprezentanții lor legali sau de un însoțitor, desemnat prin declarație de către reprezentantul legal a cărui semnătură se legalizează notarial. În declarație se indică scopul călătoriei, durata acesteia și țara de destinație. Minorii (elevii și studenții) care au împlinit vârsta de 14 ani și sînt înmatriculați la studii în instituții de învățămînt din alte state, la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, prezintă actul de înmatriculare la instituția de învățămînt respectivă și declarația eliberată de unul dintre părinți, autentificată notarial, care conține consimțămîntul acestuia pentru ieșirea și intrarea minorului

în Republica Moldova, cu indicarea țării de destinație, scopului călătoriei perioadei de aflare a minorului în țara de destinație, iar în cazul altor reprezentanți legali - consimțămîntul acestora, exprimat prin decizie a autorității tutelare. Declarația este valabilă pe o perioadă de un an de studii. În cazul în care

minorul pleacă să se domicilieze în străinătate, este necesar consimțămîntul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează notarial, iar în cazul altor reprezentanți legali - consimțămîntul acestora, exprimat prin decizie a autorității tutelare.

De cele mai multe ori, reprezentantul autorității tutelare participă în cadrul ședințelor de judecată în calitate de intervenient accesoriu atunci cînd unul din părinți se adresează instanței judecătorești pentru a emite o decizie de scoatere a copilului peste hotarele țării fără acordul celuilalt părinte.

Totodată, în cazul copiilor ce se află în instituțiile rezidențiale de îngrijire sau în cadrul serviciilor alternative sistemului rezidențial (asistența parentală profesionistă, case de copii de tip familial) autoritățile tutelare se adresează instanțelor judecătorești cu cereri pentru a permite ieșirea din țară a copiilor care merg la odihnă sau tratament peste hotarele Republicii Moldova.

5.10 Participarea reprezentantului autorității tutelare în cadrul examinării cauzelor penale cu implicarea minorilor

În condițiile art. 77 din Codul de procedură penală, reprezentanți legali ai victimei, părții vătămate, părții civile, bănuțului, învinuțului, inculpatului sînt părinții, înfietorii, tutorii sau curatorii lor, care reprezintă în procesul penal interesele participanților la proces minori sau iresponsabili. În cazul în care victima, partea vătămată, bănuțul, învinuțul, inculpatul nu au reprezentanți legali din numărul persoanelor menționate supra, organul de urmărire penală sau instanța de judecată numește din oficiu ca reprezentant legal autoritatea tutelară.

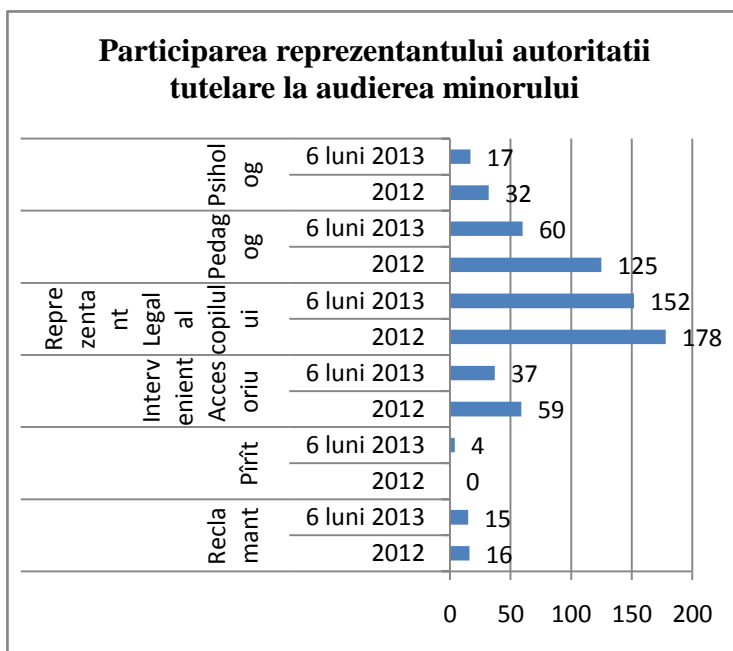
Organul de urmărire penală sau, după caz, instanța, prin hotărîre motivată, admite în calitate de reprezentanți legali ai părții vătămate, părții civile, bănuțului, învinuțului, inculpatului pe unul din părinți, înfietori, tutori sau curatorii ai fiecărui. Prioritate are acea candidatură dintre părinți, înfietori, tutori sau curatorii care este susținută de toți ceilalți reprezentanți legali sau de către minor. În caz contrar, chestiunea admiterii reprezentantului legal o decide organul de urmărire penală sau instanța de judecată.

Conform art. 480 din CP participarea reprezentantului legal al bănuțului, învinuțului, inculpatului minor în procesul penal este obligatorie. Reprezentantul legal al bănuțului, învinuțului, inculpatului minor se admite în procesul penal din momentul reținerii sau arestării preventive, sau al primei audieri a minorului care nu este reținut sau arestat, prin ordonanță a organului de

urmărire penală. La momentul admiterii reprezentantului legal al minorului la proces, acestuia i se înmînează informație în scris despre drepturile și obligațiile prevăzute în art. 78 și despre aceasta se face mențiune în ordonanță.

Totodată, în conformitate cu art. 479 CPP la audierea bănuțului, învinuțului, inculpatului minor, participarea apărătorului și a pedagogului sau psihologului este obligatorie.

Analizînd activitatea autorităților tutelare constatăm că de cele mai multe ori, reprezentantul Direcțiilor raionale de asistență socială și protecția familiei participă la examinarea cauzelor cu implicarea minorilor, la examinarea cauzelor privind determinarea domiciliului copiilor, la luarea copiilor cu și/sau fără decăderea din

drepturile părintești a părinților ce nu-și îndeplinesc obligațiile de creștere și educare a copiilor.

De obicei aceste sarcini sunt puse pe seama unei singure persoane – specialistul principal în protecția drepturilor copilului, deoarece specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc se implică în soluționarea cazurilor referite de la nivel de comunitate, care necesită intervenție complexă, dar care nu prevede separarea copilului de familie și comunitate.

5.11 Analiza activității autorităților tutelare în cadrul vizitelor efectuate de specialiștii Serviciului protecția drepturilor copilului a Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova

Pentru realizarea acestei analize specialiștii Serviciului protecția drepturilor copilului a Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova a analizat activitatea practică a autorităților tutelare/Structura teritorială de asistență socială și protecția familiei cu axarea pe modalitatea de întocmire a graficelor de întrevederi și a avizelor – concluzie în cazurile când există litigii între părinți, modalitatea de întocmire a graficelor de întrevederi, etc.

Astfel, s-au efectuat vizite de lucru în cadrul Direcțiilor de Asistență Socială și Protecția Familiei din Anenii Noi, Criuleni, Soroca, Căușeni, ulterior au fost acumulate și analizate actele emise de toate autoritățile tutelare.

În cadrul vizitelor au fost purtate discuții cu șefii Direcțiilor de asistență socială și protecția familiei, specialiștii principali în protecția drepturilor copilului, specialiști în problemele familiilor cu copii în situație de risc și au fost examinate mai multe dosare instituite pe mai multe cazuri în care Secția de asistență socială și protecția familiei intervine în calitate de autoritate tutelară.

Direcția de asistență socială și protecția familiei Criuleni dispune de un Regulament intern, specialiștii dețin fișa postului și sunt familiarizați cu conținutul fișei. Există o diviziune a muncii clară dintre specialistul principal în protecția drepturilor copilului și specialistul superior în protecția familiei și copilului în situații de risc.

Este îmbucurător faptul că specialiștii din cadrul direcției ascultă și țin cont de opinia copiilor atât a celor ce au împlinit vârsta de 10 ani cât și a copiilor mai mici de această vârstă.

În cadrul vizitei s-a constatat că activitatea direcțiilor din Căușeni, Soroca, Criuleni este bine structurată, specialiștii dispun de fișa postului și îndeplinesc atribuțiile conștient reacționând competent, iar acțiunile întreprinse vin să apere drepturile și interesele copilului. Direcția ASPF Soroca dispune de un birou unde sunt păstrate dosarele copiilor aflați în evidența specialiștilor, registru pentru evidența adresărilor cetățenilor, registru de intrare a actelor, etc. Reprezentanții CpDOM au remarcat faptul că dosarele beneficiarilor sînt ordonate și păstrate

potrivit nomenclatorului, cererile beneficiarilor privind stabilirea graficului de întrevederi dintre părinți și copii, copii și bunici, cererile privind eliberarea avizelor de examinare a condițiilor de trai, cererile privind eliberarea avizelor în cazul înstrăinării bunurilor imobile de către părinți, etc., sunt înregistrate și vizate de șeful Direcției.

Chiar dacă în cadrul Direcției circulă un număr foarte mare de acte, subdiviziunea nu dispune de unitate de persoană care să îndeplinească atribuțiile de evidență a lucrărilor de secretariat, aceste sarcini au fost puse pe seama unuia dintre specialiști.

În cadrul vizitelor s-au constatat mai multe deficiențe și probleme printre care:

- Specialistul principal pentru protecția drepturilor copilului reprezintă interesele copiilor de pe teritoriul raionului Anenii Noi, dar participă în ședințele de judecată ce se examinează în Judecătoria Bender cu sediul în localitatea Varnița în cazurile copiilor ce locuiesc în regiunea transnistreană, acest lucru duce la dublarea activității specialistului;

- Specialistul principal pentru protecția drepturilor copilului din cadrul Direcției de asistență socială și protecția familiei Anenii Noi nu are o fișă a postului cu sarcini și atribuții concrete. Lipsește diviziunea muncii între specialistul principal pentru protecția drepturilor copilului și specialistul în problemele familiilor cu copii în situație de risc³²;

- În cadrul activității desfășurate specialistul se conduce de o Instrucțiune aprobată printr-o Hotărâre a Adunării Ministerului SSR Moldovenești din 11.12.1972. Doar această instrucțiune conține informație despre procedura de instituire a tutelei deoarece Codul Civil și Codul Familiei conțin noțiuni generale. Instrucțiunea în cauză nu este relevantă situației actuale, iar Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei ”întârzie” să elaboreze o Instrucțiune metodică corespunzătoare;

- Lipsește o Instrucțiune privind procedura de înregistrare și examinare a cererilor privind întocmirea graficului de întrevederi dintre părinți și copii, de examinare a adresărilor privind eliberarea acordului de înstrăinare a bunurilor imobile de către părinți și procedura și termenul de păstrare a dosarelor întocmite pe marginea adresărilor. Ca și în cazul Instrucțiunii privind procedura de instituire a tutelei/curatelei, Ministerul de resort nu a elaborat instrucțiunile în cauză, iar specialiștii sunt puși în situația de a se conduce de normele nescrise și experiența colegilor din cadrul altor Structuri teritoriale de asistență socială și protecția familiei;

³² La momentul vizitei funcția de specialist în problemele familiilor cu copii în situație de risc era vacant, prin urmare atribuțiile acestei funcții erau puse pe seama specialistului pentru protecția drepturilor copilului

- Foarte mulți copii provin din familii cu părinți alcoolici, este foarte greu să se lucreze cu astfel de cazuri;

- Conlucrarea dificilă dintre Direcție și alți actori. Deseori actorii responsabili de soluționarea anumitor situații se eschivează de la exercitarea atribuțiilor și doar asistentul social rămâne a fi cel care soluționează cazul. Direcția a încercat să stabilească o colaborare cu Centrul medicilor de familie, Inspectoratul de Poliție, Direcție de învățământ, tineret și sport, etc, prin instituirea comisiei multidisciplinare.

- Din lipsa serviciilor alternative instituționalizării (ex.: centre de plasament, asistență parentală profesionistă, case de tip familial, etc.), specialistul principal în protecția drepturilor copilului din Criuleni a fost nevoit să ia 3 copii în familia sa;

- Au fost constatate situații când primarii refuză achitarea indemnizației pentru tutelă motivând că nu au planificat bani în buget, ex.: localitatea Corjova, sau au fost cazuri când primarii stopau ilegal achitarea indemnizației pentru curatelă;

- În cadrul direcțiilor nu există unitatea de psiholog, pedagog și jurist, unități care în opinia șefilor Direcției sunt necesare pentru deblocarea anumitor situații dificile în care se află atât copiii victime a agresiunii domestice, cât și a copiilor ce provin din familii vulnerabile, cu părinți alcoolici, sau altă categorie de copii;

Conchidem că în lipsa unor instrumente de lucru care să stabilească pașii ce urmează a fi urmați de către specialiștii în protecția drepturilor copilului în cazurile de stabilire a domiciliului copiilor minori, a graficelor de întrevederi dintre părinți și copiii minori, apărarea drepturilor copiilor în instanțele de judecată în calitate de reprezentant legal, ș.a., duce la îndeplinirea ambiguă și defectuoasă a sarcinilor ce-i revin autorității tutelare.

Pentru a-și atinge obiectivele, acest vast și complex sistem de protecție a familiei și copilului organul central de specialitate al administrației publice, subordonat Guvernului – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei trebuie să elaboreze, să promoveze și să asigure realizarea politicilor statului în domeniul protecției copilului.

Totodată, Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei urmează să organizeze instruire continuă în domeniul juridic al specialiștilor astfel încât aceștia să dețină cunoștințe privind procedura de apărare a drepturilor copilului.

6. Recomandări generale:

I. Alocarea resurselor financiare suficiente pentru creșterea, educarea și întreținerea unui copil în cadrul serviciilor de îngrijire alternative instituționalizării.

2. Alocarea resurselor financiare pentru crearea serviciilor alternative instituționalizării copiilor în situații de risc și a celor rămași fără de ocrotire părintească;
3. Instituirea unei funcții de asistent social la nivel de comunitate care va lucra nemijlocit cu familiile cu copii
4. Instruirea continuă a specialiștilor din cadrul Direcțiilor de asistență socială și protecția familiei;
5. Elaborarea unei instrucțiuni cu privire la modalitatea de instituire a tutelei;
6. Elaborarea unei instrucțiuni referitor la modalitatea de înregistrare și examinare a cererilor privind întocmirea graficului de întrevederi dintre părinți și copii, de examinare a adresărilor privind eliberarea acordului de înstrăinare a bunurilor imobile de către părinți și procedura și termenul de păstrare a dosarelor întocmite pe marginea adresărilor.

7. Bibliografie:

- 1) Convenția ONU cu privire la drepturile copilului;
- 2) Constituția Republicii Moldova;
- 3) Hotărîrea Parlamentului de aprobare a Strategiei de reformă a sistemului de asistență socială nr. 416 din 28 mai 1999;
- 4) Codul Familiei al Republicii Moldova;
- 5) Codul Civil al Republicii Moldova;
- 6) Codul de Procedură penală al Republicii Moldova;
- 7) Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994;
- 8) Legea învățămîntului nr. 547 din 21 iulie 1997;
- 9) Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003;
- 10) Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14 iunie 2013;
- 11) Legea privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 26.05.2010;
- 12) Legea cu privire la serviciile sociale nr. 123 din 18 iunie 2010;
- 13) Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia nr. 691 din 17 noiembrie 2009;
- 14) Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă nr. 581 din 25 mai 2006;
- 15) Hotărîrea Guvernului cu privire la protecția copiilor și familiilor socialmente vulnerabile nr. 198 din 16 aprilie 1993;
- 16) Hotărîrea Guvernului cu privire la aprobarea Standardelor minime de calitate pentru casele de copii de tip familial nr. 812 din 02 iulie 2003;
- 17) Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului casei de copii de tip familial nr. 937 din 12 iulie 2002;
- 18) Hotărîrea Guvernului privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciul de asistență parentală profesionistă nr. 1479 din 25 decembrie 2008;
- 19) Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă nr. 1361 din 07 decembrie 2007;
- 20) Hotărîrea Guvernului cu privire la instituirea copilului aflat în dificultate și aprobarea Regulamentului-cadru de activitate a acesteia nr. 1177 din 31 octombrie 2007;
- 21) Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Strategiei naționale și a Planului de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012 nr. 784 din 09 iulie 2007;
- 22) Ordinul Ministrului muncii protecției sociale și familiei privind aprobarea Regulamentului cadru de organizare și funcționare a structurii teritoriale de asistență socială nr. 024 din 08 decembrie 2009;

- 23) Ordinul Ministrului muncii protecției sociale și familiei privind aprobarea Regulamentului-cadru de activitate a Serviciului de asistență socială comunitară nr. 54 din 10 iunie 2009;
- 24) Ordinul Ministrului muncii protecției sociale și familiei privind aprobarea Mecanismului de supervizare profesională în asistența socială nr. 99 din 31 decembrie 2008;
- 25) Ordinul Ministrului muncii protecției sociale și familiei privind aprobarea Managementului de caz. Ghidul asistentului social, nr. 71 din 03 octombrie 2008;
- 26) Legea cu privire la protecția copilului nr. 2402-III din 26 aprilie 200, adoptată de Rada Ucrainei;
- 27) Legea privind protecția socială și juridică a copiilor, copiilor orfani, copiilor rămași fără ocrotire părintească Nr. 2342-IV din 13 ianuarie 2005, 2001, adoptată de Rada Ucrainei;
- 28) Decretul Președintelui Ucrainei "privind Strategia Națională de prevenire a abandonului social pînă în anul 2020" din 22 octombrie 2012 nr. 609/2012;
- 29) Legea privind protecția și promovarea drepturilor copilului și Legea nr. 273/2004, adoptată de Parlamentul României, în vigoare de la 1 ianuarie 2005;
- 30) Manualul pentru parlamentari nr. 7, autor Dan O'Donnell cu contribuția lui Dan Seymour de la UNICEF;
- 31) Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, noiembrie 2011;
- 32) "Protecția copilului în Republica Moldova și România", autori Marcela Dilion, Livia Mărginean, Cătălin Luca, Dana Pîrvu, Milka-Nicoleta Rotaru, Niculina Karacsony;
- 33) www.statistica.md;
- 34) www.mmpsff.gov.md